

geluk

zoekers

De Bijbel gaat ervan uit
dat het leven geen feest is

Willem Maarten Dekker

Geluk is een
privéaangelegenheid
geworden

Evert Jan Ouweneel

Een kopje thee drinken
is ook hemels geluk

Agnes Huizenga

Onder
Weg

HOOPVOL EN
INSPIREREND

geluk
IN BEELD

Geluk is niet te koop

Het zou een quizvraag kunnen zijn: hoe regelmatig kom jij in een bloemenzaak? Als ik een eerlijk antwoord geef: te weinig. Want zou het niet logisch zijn als ik er elke maand kwam, om bloemen te kopen voor wie mij lief zijn? Maar dat doe ik niet. Recent was ik er. Ik keek rond, terwijl een medewerker de bos inpakte. Achter de toonbank hing een spreuk: *Geluk is niet te koop, bloemen wel. En dat is bijna hetzelfde.* Bijzonder: je bent vanwege deze special stevig bezig met het thema geluk, je komt in een bloemenzaak en dan zo'n spreuk. Nog in gedachten krijg ik de gebruikelijke aanwijzingen: *schuin afsnijden en: de bloemen moeten in lauw water.*

Nu is zo'n spreuk aardig, ook al valt op het slotdeel ('bijna hetzelfde') best wat af te dingen. Maar het begin stáát: geluk is niet te koop. We weten dat uit ervaring. We beseffen dat het zoeken naar geluk ons, en vele anderen, moe maakt. Toch gaan we door, op weg naar een fraaier huis, een nieuwe auto, dat ene hebbedingetje. Deze rattrace naar geluk was en is voor onder meer (Belgische) psychiaters aanleiding om aan de bel te trekken. Hun indringende verhalen leggen op een akelig herkenbare manier de tijdgeest bloot, zoals Dirk de Wachter zegt: 'We zijn verantwoordelijk geworden voor ons 'ikkige' leven en worden geacht ons eigen succes te maken. Als dat niet komt, voelen we ons mislukt.' Ook al stak corona een spaak in het wiel – leven en geluk bleken niet maakbaar -, het zoeken naar geluk lijkt weer normaal.

Geluk is niet te koop. Klopt. Maar die wetenschap lost vragen rondom geluk niet op, want wat is geluk eigenlijk? Hoe vind je het? Is geluk het doel van je leven of is het meer de gemoedstoestand om het leven te ondergaan, in het besef dat geluk niet maakbaar is? Deze special doet een poging om op zulke vragen een antwoord te geven. Zo'n antwoord vind je bij filosoof Evert Jan Ouweneel: 'Als mensen zijn wij gewild, God wil ons. Voordat er een wereld vol behoeften was, was er behoefte aan ons.

Daarom begint geluk met overgave.' En kloosterwerker Rien van den Berg zegt: 'voor mij is de essentie van geluk: het is niet maakbaar, het is mij geschonken.'

Woorden die raken. Maar hoe zit het met de rauwe kanten in ons leven, de 'dikke prut' zoals therapeut Huizenga die noemt? Daarover zegt Wolter Rose: 'Wat mij betreft zeggen we elke dag tegen elkaar: "Laten we God aanbidden." Niet om andere ervaringen weg te duwen, maar om ruimte te creëren voor alles wat zich afspeelt tussen het eerste en laatste woord van die reeks die Ramses Shaffy ons aanreikt: "Zing, vecht, huil, bid, lach, werk en bewonder."'

>> 'Vaak is het dikke prut in ons leven' <<

In de lange reportage komen allerlei zaken rond geluk en onze zoektocht samen. Een geïnterviewde zegt: 'We willen geen angst voelen of ongelukkig zijn. (...) Logisch. Maar als je onder ogen durft te komen wat er is (...), geeft dat mogelijkheden tot groei. Dat is waar iedereen naar verlangt. Om volop te bloeien.'

Het woord bloeien kan mooi mee naar de spreuk in de bloemenzaak, want daarmee klopt ook het slotdeel ('bijna hetzelfde') best aardig. Omdat wij net zo goed als bloemen ook water nodig hebben om te bloeien. Bloemen hebben genoeg aan kraanwater. Voor ons is, temidden van rauwe kanten en het besef dat het leven geen feest is, levend water beschikbaar. Dat maakt gelukkig.

LEENDERT DE JONG IS
HOOFDREDACTEUR VAN ONDERWEG

De special is gemaakt door Jannet de Jong, Leendert de Jong, Pieter Kleingeld en Geranne Tamminga, met medewerking van (eind)redactie en freelancers.

INHOUD

10 EEN TIJD VAN ONBEHAGEN

DE WACHTKAMERS VAN DE PSYCHOLOGEN ZITTEN VOL EN TOCH BEHOREN WIJ NEDERLANDERS TOT DE MEEST GELUKKIGE MENSEN TER WERELD. CULTUURFILOSOOF EVERT JAN OUWENEEL GAAT IN OP DE VRAAG HOE HET KAN DAT GELUK EN ONBEHAGEN HAND IN HAND GAAN.

VERDER IN DEZE SPECIAL

- 28 INTERVIEW
'Hemels geluk zou je zwaarbevochten geluk kunnen noemen'
- 34 OVERDENKING
'Juist de onfortuinlijken verklaart Jezus gelukkig'
- 40 REPORTAGE
'Opbloeien is een risicovolle aangelegenheid'
- 56 BESCHOUWING
Gods glorie, jouw geluk
- 62 MEDITATIE
God als je happy place
- 66 TWEEGESPREK
Geluk, een alledaags wonder

16 'GELUK IS NET GENADE'

'WE MOETEN AF VAN HET IDEE DAT WE VERANTWOORDELIJK ZIJN VOOR ONS EIGEN GELUK. GENOT KUN JE KOPEN, GELUK NIET.' AUTEUR WILLEM MAARTEN DEKKER GAAT IN GESPREK MET HARMKE ZONNEBELD OVER ONS STREVEN NAAR GELUK.

24 GEZEGENDE MENSEN?

DAVID, ABRAHAM, MOZES, MARIA. ZE LEEFDEN DICHT BIJ GOD, IN HET HART VAN ONZE HEILSGESCHIEDENIS. MAAR WAREN ZE OOK GELUKKIG? JEANETTE WESTERKAMP GAAT MET HEN IN 'GESPREK'. 'GOD GAF ME EEN ROL. ZO KUN JE HET OOK ZIEN. IS DAT GELUK?'

^
**ZES MENSEN, ZES VERSCHILLENDE
 VERHALEN OVER GELUK.**

JE VINDT ZE OP PAGINA 14, 22, 36, 50, 58 EN 68.

gelukzoekers

61 'GOD IS ALTIJD GOED'

AGNES HUIZENGA BEHANDELT IN HAAR PRAKTIJK VEEL MENSEN DIE NIET (HELEMAAL) GELUKKIG ZIJN. ARIE KOK SPREEKT MET HAAR OVER GELUK EN VERDRIET. AGNES: 'GELUK LIGT DICHT TEGEN DANKBAARHEID AAN, GENIETEN VAN DE ZEGENINGEN IN HET LEVEN.'

< Geluk in beeld

Fotograaf Jaco Klamer koos uit eigen werk zes foto's bij het thema van deze special.

'Toen ik over geluk nadacht, dacht ik eraan dat lijden soms geluk verdiept. Daardoor kwam ik uit op een selectie van foto's met daarin enerzijds beelden van uitbundige vreugde en plezier en anderzijds ook foto's waarop zichtbaar is dat er vrede in lijden, in moeilijke omstandigheden kan zijn.'

De foto's staan op de pagina's 2, 9, 21, 33, 49 en 71.

Stockbeelden: Mmpile/iStock (cover); Damir Spanic/Unsplash (pagina 10); Timon Studler/Unsplash (pagina 12); Creative-Family/iStock (pagina 24); leolintang/iStock (pagina 26); Yelyzaveta Matiushenko/iStock (pagina 34, 64 en 72); Jasmin Ne/Unsplash (pagina 52); aaron burden/Unsplash (pagina 54);

New Wine is een beweging van kerken waarin we elkaar *aanmoedigen, inspireren en toerusten* om in de kracht van de Geest te getuigen van de komst van Gods Koninkrijk.

Gelukzoekers welkom!

Het leven met de Koning vieren

In de gemeente ontdekken we samen het goede leven waarvoor we geschapen zijn: het échte leven dat gekomen is door Jezus en dat werkelijkheid wordt door Gods Geest. Dat is allereerste een leven in aanbidding, waarin we van God mogen genieten en ons diepste geluk in Hem vinden. We mogen het leven met God vieren en genieten van zijn goede scheppingsgaven. Genieten van schoonheid en creativiteit, van de adembenemende natuur die Gods grootheid weerspiegelt, van liefde en vriendschappen. Het is een koninklijk leven in aanbidding. En dat houden we niet voor onszelf, maar we nodigen iedereen uit die God nog niet kent als Verlosser en Koning:

 Kom en proef de goedheid van de Heer!
Psalm 34:9

Leven vanuit de toekomst

Elke gemeenschap van christenen is een verrassend begin van Gods nieuwe werkelijkheid. Wij zijn geroepen om vooruit te lopen op de feiten, te leven vanuit Gods toekomst. Elke plaatselijke kerk mag een teken van genade zijn in een genadeloze wereld. Een gemeenschap die hopeloze gevallen hoop biedt. Waar genezing kan worden gevonden voor wat onherstelbaar beschadigd lijkt. Die in haar woorden en hun daden zegt; Houd moed, het kwaad heeft niet het laatste

woord. Er komt een dag dat God ermee afrekent en een nieuwe werkelijkheid aanbreekt! Die nieuwe wereld komt met de dag dichterbij! Kom en proef de goedheid van de Heer.

Proeftuin

'Het is prachtig als de gemeente een oefenruimte mag zijn van het herstel en de genezing in Gods Koninkrijk', vertelt Cary Vrijmoeth. Ze is bestuurslid van New Wine Nederland. 'Ik mocht in mijn eigen gemeente struikelend en vallend ontdekken. Elkaar weer helpen opstaan, elkaar zegenen. God heeft ons zoveel te geven. Ik zie een groeiend verlangen om Gods liefde uit te delen. Bij New Wine willen we veilige oefenruimte bieden om te bewegen in de kracht van de Heilige Geest. Dat doen we door het organiseren van conferenties en seminars, maar ook door het aanreiken van cursusmateriaal voor luisterend bidden, ministry en aanbidding. Daarnaast hebben we regionetwerken ter ondersteuning van predikanten en voorgangers.'

Wat is geluk voor jou?

De redactieleden van *OnderWeg* probeerden het geluk in beeld te vangen.

WEZENLOZE
STILTE

zonne
schijn

Geluk heeft
niets te maken
met bezit,
niets met het
verwerven van
roem of eer

-TOON HERMANS-

geluk,
zalig

SAMEN VOOR AIX

WIJ GUNNEN DE FRANSTALIGE WERELD EEN GOEDE THEOLOGISCHE OPLEIDING!

DE STICHTING SAMEN VOOR AIX ONDERSTEUNT DE FACULTÉ JEAN CALVIN IN AIX-EN-PROVENCE. DEZE FRANSTALIGE THEOLOGISCHE FACULTEIT IS VAN GEREFORMEERDE SIGNATUUR. SINDS 1974 WORDEN ER STUDENTEN OPGELEID VOOR ALLE FRANSTALIGE KERKEN WERELDWIJD.

Er studeren jaarlijks zo'n 100 studenten, sommigen ter plaatse, anderen maken gebruik van het afstandsonderwijs dat de faculteit biedt. De faculteit beschikt over een uitgebreide bibliotheek die ook door niet-studenten bezocht kan worden. Jaarlijks organiseert de faculteit een 'Carrefour', een conferentie over een actueel theologisch thema.

Studenten die op de campus een kamer huren, wonen midden in de studentenwijk van Aix. Zij kunnen dus gebruik maken van die faciliteiten van andere faculteiten van de universiteit Aix-Marseille. Er wordt een compleet universitair theologisch programma geboden; bachelor, master en PhD. Naast het vaste team van zeven docenten, komen er gastdocenten van andere theologische universiteiten uit de hele wereld.

Tot de coronapandemie zongen studenten en docenten in het faculteitskoor en maakte het koor jaarlijks een tournee, soms naar het buitenland. In de maanden januari en februari gaan de studenten op stage.

De Faculté Jean Calvin ontvangt geen enkele steun van de Franse overheid maar is afhankelijk van giften.

De kleine Franse kerken kunnen lang niet het, op zich bescheiden jaarbudget van de faculteit (€600.000,-) opbrengen. En ook voor de studenten uit andere landen over de hele wereld (waaronder Afrika), is het vaak moeilijk om voldoende bij te dragen. De stichting Samen voor Aix heeft op zich genomen om in elk geval een deel van de benodigde gelden bijeen te brengen namelijk €80.000,- .

Helpt u mee met een gift zodat we deze bijdrage ook komend jaar weer kunnen overmaken?

Het gebouw met de collegezalen en de bibliotheek

// Stichting Samen voor Aix

Hoefblad 6,8265 GM Kampen

T: 038-3327927

E: info@samenvooraix.nl

W: www.samenvooraix.nl

>> Giften kunnen overgemaakt worden naar:

NL04 INGB 0003 4906 87

t.n.v. Stichting Samen voor Aix

Informatie over de FJC is te vinden op de Frans-en Engelstalige website:
www.facultejeancalvin.com

Gelukkig de gewenste mens

Wij Nederlanders kunnen best gelukkig zijn. Volgens drie internationale rapporten behoren wij tot de wereldtop van gelukkige landen. Gelukkig zijn is het probleem niet, zou je zeggen. Toch verschijnen er allerlei bespiegelingen die onze tijd als een ‘tijd van onbehagen’ typeren. Wat is hier aan de hand?

Filosoof Ad Verbrugge werd in 2004 bekend om zijn typering van onze tijd als een ‘tijd van onbehagen’, toen zijn gelijknamige boek verscheen. In 2016 ging schrijver Bas Heijne op zoek naar de achtergronden van zijn eigen onbehagen in de televisieserie *Onbehagen*. Nog nooit luisterden wij zo vaak naar Vlaamse zielendokters als in onze tijd: van psychiater Dirk de Wachter die meent dat onze samenleving alle symptomen van borderline vertoont tot psycholoog Paul Verhaeghe die steeds meer angstige en depressieve mensen om zich heen ontwaart. Ik kom uit bij drie redenen die maken dat geluk en onbehagen gelijk opgaan in onze samenleving. Pessimisme: wie pessimistisch is, maakt zich zorgen over de toekomst, maar kan nog best gelukkig zijn in het heden. Nihilisme: wie geen betekenis ziet in het bestaan, is weliswaar kwetsbaar wanneer het tegenzit, maar kan nog best gelukkig zijn wanneer het meezit. Activisme: wie voortdurend aan een beter leven of betere wereld wil werken, kan best gelukkig zijn zolang het maar tijdelijk is. Een paar opmerkingen over ieder fenomeen.

Geluk en pessimisme

Op 24 oktober 2004 zei Paul Schnabel, toenmalig directeur van het Sociaal-Cultureel Planbureau, tegen *NRC Handelsblad*: ‘Voor de meeste mensen valt er niet veel meer te winnen, maar wel veel te verliezen. Dat is ook waar ze bang voor zijn. Verlies van veiligheid, van solidariteit, van gemeenschapszin. Ik denk dat dit toch een echte verandering voor het politieke bedrijf met zich meebrengt. Je kunt mensen eigenlijk geen leuke dingen meer beloven.’ Veel wordt duidelijk wanneer wij dit beseffen: beter wordt het niet, maar het kan wel een stuk slechter. Na eeuwen van westerse overheersing en (daardoor) ongeremde groei doemt nu het schrikbeeld op van mindere tijden. Hoeveel precies moeten we nog afwachten, maar dat klimaatverandering zal huishouden, dat China en India een

steeds groter deel van de wereldhandel naar zich zullen toetrekken en dat globalisering en migratie onze cultuur zullen beïnvloeden, is wel duidelijk.

Het maakt ook begrijpelijk waarom rechts het zo goed doet en links verpietert in de huidige politiek. Nationalisme, protectionisme en cultuurchristendom zijn allemaal rechtse pogingen om het goede leven niet te verliezen. Het heersende gevoel is dat zowel onze welvaart als onze beschaving op het spel staat. Plaats daartegenover de linkse strijd tegen Zwarte Piet, tegen discriminatie van LHBTQI+’ers en tegen dierenleed, en menig rechtse burger zal zich ergeren aan zoveel onbenul over de ‘échte gevaren’ die dreigen.

» Onze tijd is een tijd van onbehagen «

Zelfs een deel van de oude linkse achterban ziet weinig heil meer in links. Boosdoeners zijn hier de politici die vanaf de jaren negentig de economie uitleverden aan liberalisme en globalisme, de eigen cultuur inruilden voor politieke correctheid en nu geen geld meer hebben om de zorgen van minderbedeelden echt weg te nemen. Dan klinkt het rechtse verzet van ‘het volk’ tegen ‘de politieke elite’, het ‘Chinese vaccin’ en de ‘ontwrichtende migrantenstroom’ toch een stuk aannemelijker in de oren.

Klimaatverandering behoort juist veel minder tot de zorgen van de rechterflank. Het lijkt erop dat zo’n mondiale kwestie die alleen door internationale samenwerking kan worden aangepakt, moeilijk te verenigen valt met de nieuwe roep om zelfbescherming. Je kunt je burens nu eenmaal niet tegelijk als vriend en vijand etaleren. Intussen is juist links bekommerd om deze klimaatverandering, terwijl het zich tegelijk zorgen maakt over het feit dat een klein groepje mensen steeds meer macht en rijkdom weet te verwerven. Zo heeft heel Nederland, van links tot rechts, redenen tot pessimisme, al kunnen velen van ons nog best gelukkig zijn. Geluk is een privéaangelegenheid geworden die een steeds groter contrast vormt met onze zorgen over de samenleving als geheel. Vandaar die andere uitspraak van Schnabel: ‘Met mij gaat het goed, met ons gaat het slecht.’ En omdat de meesten vooral bezorgd zijn over het verlies van eigen welvaart, veiligheid en cultuur, kent ons land vooral een keur aan rechtse smaken.

Geluk en nihilisme

Nihilisme is tweede reden waarom geluk en onbehagen samen opgaan in onze samenleving. Ditmaal gaat het niet om een contrast tussen publiek en privé, maar om een contrast tussen voor- en tegenspoed. Kort gezegd >>

zijn wij Nederlanders uitstekend in staat gelukkig te zijn wanneer het leven meezit, maar zakken wij weg in angsten en depressies wanneer het tegenzit. Met één woord: het ontbreekt ons aan weerbaarheid. En dat gebrek aan weerbaarheid kan weer verbonden worden met het wijdverbreide onvermogen om betekenis te zien in ons bestaan.

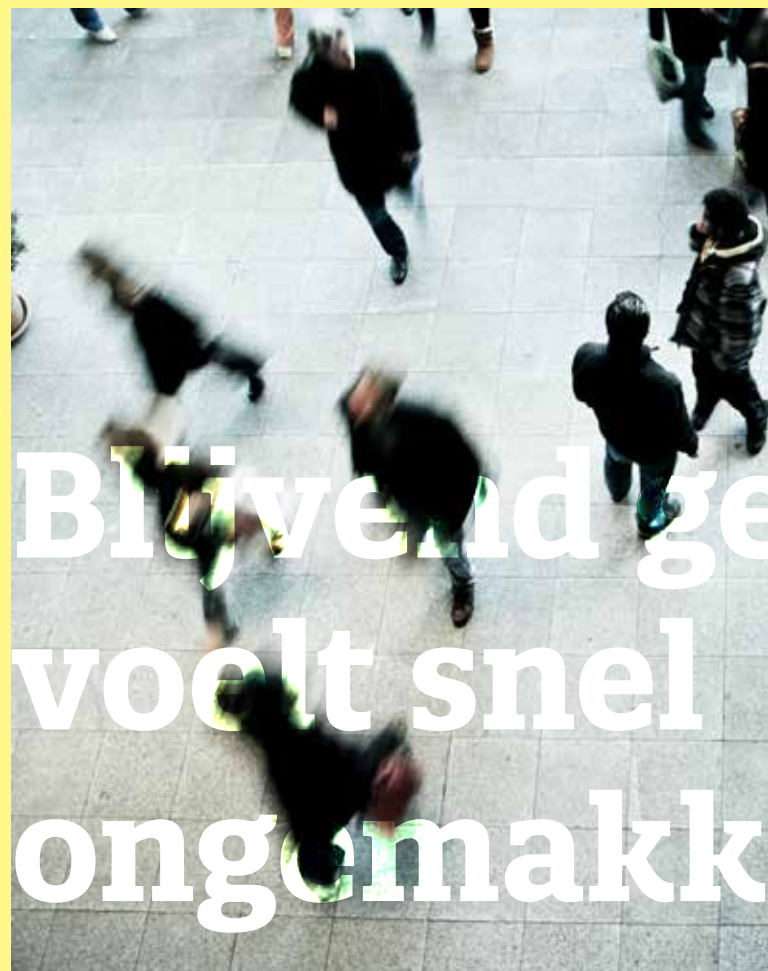
In haar promotieonderzoek vroeg Marijke Schotanus-Dijkstra (Universiteit Twente, 2016) aan een groep Nederlanders: 'Ben je gelukkig?' Maar liefst 80% zei ja. De onderzoekster was echter nog niet tevreden en stelde een tweede vraag: 'Vind je dat je een betekenisvol leven leidt?' Ditmaal zei slechts 37% ja. Schotanus-Dijkstra ging deze mensen volgen en wat ontdekte zij: degenen die zeiden een betekenisvol leven te leiden hadden na 3 jaar 53% minder kans op angststoornissen en 28% minder kans op stemmingsstoornissen.

» Het ontbreekt ons aan weerbaarheid «

Natuurlijk zijn hiermee niet alle angsten en depressies verklaard, maar de onderzoekster legt hier wel een belangrijk inzicht bloot. Wij mensen kunnen moeilijkheden veel beter opvangen wanneer wij tegen onszelf kunnen zeggen: 'Het doet ertoe dat ik er ben, het heeft zin wat ik doe, of het nu mee- of tegenzit.' We beseffen dan dat ons leven zelf en onze inspanning als zodanig al waarde hebben. We kunnen dan op iets terugvallen wanneer gezondheid en voorspoed ons ontvallen of wanneer wij teleurgesteld zijn in onszelf. Moeten wij het zonder deze diepere waarde stellen, dan wordt alles afhankelijk van het moment. Eindeloos dringt zich dan de vraag op of het leven nog wel 'leuk' is en onze daden 'succesvol'.

Bedenk hierbij wat Yuval Noah Harari schrijft in *Homo Deus* (2015): 'Drastische verbeteringen van onze omstandigheden, zoals de mensheid de laatste decennia heeft meegemaakt, vertalen zich naar hogere verwachtingen en niet per se naar meer tevredenheid.' — Oftewel, het is als de haar in de soep van een driesterrenrestaurant: naarmate onze kwaliteit van leven toeneemt, neemt onze tolerantie voor fouten en ongemakken juist af. — 'Als we daar niets aan veranderen, zullen we met al onze toekomstige verworvenheden misschien net zo ontevreden blijven als altijd.'

Terug naar onze moeite om zin te zien in ons bestaan. Wie brengt ons op de hoogte van die diepere waarde? Zodra een ander het ons vertelt, voelen wij ons bedreigd in onze vrije, geëmancipeerde staat. Zodra wij zelf een antwoord bedenken, beseffen wij hoe betrekkelijk ieder antwoord is. Zo dobberen wij postmoderne zielen — die goddank nog

best gelukkig kunnen zijn — weerloos rond en verdampt ons welbevinden bij de eerste de beste tegenslag.

Geluk en activisme

Ten slotte de derde reden waarom geluk en onbehagen samen opgaan in onze samenleving. Deze keer gaat het over het contrast tussen tevredenheid en vooruitgangdenken: wij westerlingen voelen zo'n drang om onszelf of deze wereld te verbeteren dat blijvend geluk al snel ongemakkelijk aanvoelt.

Of wij nu naar de traditionele boodschap van de christen, de socialist of de existentialist luisteren, de boodschap is niet zozeer dat ons leven al oneindig waarde *heeft*, maar dat ons bestaan nog waarde moet *krijgen* doordat wij in vrijheid de opgave aanvaarden die met ons leven gegeven is. De één roept op tot bekering en verzoening met God, de ander tot aardse vrede en gerechtigheid en nog weer een ander tot zelfverwezenlijking. Wat het ook is, geluk wordt zo al snel de concurrent van vooruitgang. 'Ja, je mag best genieten van wat je hebt bereikt, maar er valt nog veel meer te bereiken. En ja, je mag best genieten van je mooie leventje, maar vergeet niet degenen die het zoveel minder hebben dan jij.' Van het oude christendom, socialisme en existentialisme is in onze tijd niet bijster veel meer over, maar ons denken is nog altijd doortrokken van vooruitgangsactivisme. Zozeer zelfs dat stilstand al snel als achteruitgang aanvoelt, inclusief de 'stilstand' van gelukkig-zijn. Wat dit onderhuidse onbehagen nog eens verheft, is het feit dat lang niet altijd duidelijk is hoe de vereiste vooruitgang kan worden

bereikt. De een kan God niet meer vinden, de ander ziet vooral verval in de wereld, nog weer een ander wil wel aan zelfontplooiing doen, maar heeft geen idee om welk zelf het gaat. Hier komt al het voorgaande samen: pessimisme en nihilisme die ons ingebakken activisme voortdurend 'vacuüm trekken'.

De zoekende mens

Wat geeft ons nieuwe moed? Vroeger, in de tijd van de verzuiling, kon ieder zich optrekken aan het 'zinperspectief' en vooruitgangdenken van de eigen groep. Het leven was doortrokken van een onbekommerde vanzelfsprekendheid, iedere buitenstaander die ons op andere gedachten kon brengen was al bij voorbaat gediskwalificeerd. In onze tijd zijn het vooral de algoritmen van Google en Facebook die zulke bubbels creëren en velen laven zich aan de illusie om weer 'de enige ware kerk' te zijn. Zij die het 'bubbel-denken' achter zich willen laten, beseffen echter als nooit tevoren hoeveel verschillende levensvisies de mensheid heeft voortgebracht.

Hoe aan deze 'zinvloed' te ontkomen? Wat maakt ons leven wêrkelijk waardevol en doordringt ons van een duurzaam geluk? De nieuwe interesse in spiritualiteit, mystiek, liturgie en rituelen wijst ons misschien wel de weg. Een nieuw verlangen dient zich aan om niet in navelstaren en gepraat, maar in verstilde overgave en verwondering alsnog iets te proeven wat zijn waarde behoudt. Wie weet heeft iets hogers, 'niet van hier, maar toch nabij', ons nog altijd iets te zeggen. Iets dat aandacht en rust vereist om niet verloren te

gaan in het rumoer van alledag: een woord van waardering over ons bestaan, een gevoel van gezien- en gekend-zijn als maaksel, waardoor alles er eeuwig toe doet.

Gelukkig de gewenste mens

De klassieke vraag in de filosofie luidt: waarom is er iets en niet niets? Het klassieke antwoord in de Bijbel luidt: omdat iemand wil dat het er is. Filosofen en theologen hebben altijd geworsteld met dit antwoord. De oude logica schrijft namelijk voor dat 'een beetje god' geen behoefte heeft aan iets anders dan zichzelf. Daarmee verdween al snel de mooiste gedachte en diepste bron van rust uit ons bestaan: het besef dat wij een goddelijke behoefte zijn. De gevolgen bleven niet uit: daar waar de Bijbel begint met een God die ons wil, diende de westerling al spoedig alles op alles te zetten om God te willen — met oneindige consequenties. Gelukkig degenen die zich al gewenst weten, omdat God ons 'leven, adem en al het andere schenkt' (Handelingen 17); die het Woord geloven dat niets door noodzaak of toeval ontstond, maar alles omdat de Liefde het bewerkte. In *De mens is niet alleen* (1951) schrijft de Joodse denker Abraham Heschel: 'Eigenlijk kan men geluk omschrijven als de zekerheid nodig te zijn. Maar wie heeft de mens nodig?' God heeft de mens nodig, antwoordt Heschel; de mens is een 'behoefte van God'.

Voordat er een wereld vol behoeften was, was er een behoefte aan ons. Geluk begint daarom met dankbare overgave, waarbij ons allereerst gevraagd wordt in Gods vreugde te delen over al het goede in de schepping, als een voortgaande sabbatsrust. Alleen zo vinden wij namelijk de kracht om ook te delen in Gods verontwaardiging over alles wat niet floreert. Van harte de wereld te willen zoals God haar wil, de ander te willen zoals God die ander wil, onszelf te willen zoals God ons wil, dat is onze opgave — als een kwestie van 'zo vader, zo zoon'.

» Geluk is de zekerheid om nodig te zijn «

Gelukkig daarom de gewenste mens! Alleen die mens begrijpt waarom Paulus tegen de Filippenzen zegt: 'Wees altijd verheugd.' Alleen die mens kan blijven hopen op een goede afloop en blijven geloven in de waarde van al wat leeft. Alleen die mens kan blijven werken aan verbetering en weer loslaten wanneer wij op de grenzen van ons kunnen stuiten. Want deze mens weet: al wat gewenst is door God, al wat nodig is voor God, is veilig bij God. De hele wereld is daarom veilig bij God. Wat er ook gebeurt.

EVERT JAN OUWENEEL IS CULTUURFILOSOOF EN STRATEGIEDIRECTEUR IDENTITEIT BINNEN HET LEGER DES HEILS.

A portrait of a man with dark, curly hair, looking upwards and to the right. He is wearing a maroon button-down shirt. The background is a plain, light-colored wall.

Het geluk van Javed Masih:

**‘Geluk is daar waar
God in ons gewone
leven ingrijpt’**

» ‘Om gelukkig te worden, moest ik eerst machteloos zijn’ «

In 2014 moest Javed Masih noodgedwongen zijn thuisland Pakistan ontvluchten. Radicale moslims hadden het op zijn leven gemunt. Hij verliet het land waar hij als lid van een christelijke minderheid was opgegroeid. De reden dat hij samen met zijn gezin uitweek naar Nederland is een boek dat hij schreef over een Pakistaans christelijk parlementslid. Deze man werd in 2011 door radicale moslims vermoord. ‘Het boek zou gebruikt gaan worden in kerken. Maar ook radicale moslims kregen weet van het boek en ik was mijn leven niet meer zeker.’

Masih was docent aan een universiteit in Pakistan en pastoraal en sociaal werker. Een veelbelovende toekomst lag in het verschiet, maar door de publicatie van het boek werd alles anders. Van docent werd hij in een vreemd land asielzoeker die veel geduld moest hebben. Sommigen bestempelden hem als gelukzoeker, zoals dat met meer asielzoekers gaat. Maar zo omschrijft hij zichzelf niet, want hij ging niet voor zijn geluk naar Nederland. Geluk hangt voor Masih namelijk niet zozeer af van vrede en veiligheid, maar is te vinden in het prijzen van God. ‘Zowel in situaties van veiligheid als van onveiligheid kan ik God prijzen!’ Hij vertelt het alsof het de gewoonste zaak van de wereld is en koppelt de zoektocht naar geluk aan de woorden overgave en vertrouwen. ‘Geluk is daar waar God in ons gewone leven ingrijpt en de hemel als het ware de aarde raakt. Het gaat er dus om dat ik mijzelf overgeef aan God en mijn leven in zijn handen leg.’ Het zijn geen goedkope woorden die Masih spreekt, want hij weet dat het leven zwaar kan zijn. Daarin schuilt dan ook de paradox van zijn zoektocht naar geluk. ‘Om gelukkig te worden, moest ik eerst machteloos zijn. Nul, zero. Pas in mijn machteloze positie kon God mij vullen.’ Hij weet dat zijn woorden misschien vreemd klinken in een seculiere wereld waarin geluk vaak een

levensproject lijkt te zijn waaraan je zelf zo goed als mogelijk dient te werken. ‘Ik zet daar graag tegenover dat het leven niet maakbaar is. Je bent gezegend en gelukkig als je op je levensweg dwars door allerlei moeilijkheden heen mag ervaren dat je gedragen wordt door God.’

Vertrouwen

In het boek dat Masih schreef over zijn ervaringen in de asielzoekerscentra valt enkele keren de naam van Abraham die ook zijn thuisland moest achterlaten om op weg te gaan naar een onbekend land. Masih trekt de parallel met zijn eigen leven en dan wordt duidelijk dat leven in vertrouwen voor hem alles te maken heeft met geluk. ‘God wil dat we leren volledig op Hem te vertrouwen. Het is niet gemakkelijk om je land te verlaten en te vertrekken naar een onbekende bestemming. Integendeel, het is erg moeilijk en oncomfortabel, de toekomst is onzeker. Maar als we ons aan zijn handen toevertrouwen, zal Hij ons altijd verbazen met zijn goedheid. We herinneren ons de woorden van Jezus: ‘Wees niet ongerust, maar vertrouw op God en op mij!’ (Johannes 14:1)

MAARTEN BOERSEMA IS FOTOGRAAF,
TEKSTSCHRIJVER EN PREDIKANT

‘De Bijbel zegt dat het leven goed is, puur omdat God er is’

In onze maatschappij valt geluk te snel samen met genot, vindt theoloog en protestants predikant Willem Maarten Dekker. ‘Constant jagen wij van alles na wat ons gelukkig zou moeten maken, maar zelfs optimaal genieten is geen garantie voor geluk.’ Het is zinvoller geluk te zien als geschenk, zegt hij. ‘Geluk is net genade: het overkomt je.’

De overtuiging dat je zelf verantwoordelijk bent voor je geluk is echt iets van deze tijd, denkt Willem Maarten Dekker, auteur van het boek *Domweg gelukkig, een theologische en filosofische verkenning over het streven naar geluk* dat afgelopen juni uitkwam. ‘Wij vinden het streven naar persoonlijk geluk heel belangrijk, ons leven moet op alle fronten perfect zijn. Natuurlijk speelt onze welvaart daarin een belangrijke rol: doordat we veel kunnen bereiken en onze keuzemogelijkheden bijna eindeloos zijn, lijkt het leven maakbaar. Volgens mij is de daadwerkelijke oorzaak van dat extreme streven naar geluk echter niet onze welvaart, maar ons idee van autonomie. We denken zelf verantwoordelijk te zijn voor ons geluk.’

Ons geluk zelf in de hand hebben lijkt aantrekkelijk, maar heeft ook een keerzijde, aldus Dekker. 'Natuurlijk is het fijn invloed en grip te hebben op hoe je leven verloopt, maar verantwoordelijk zijn voor je eigen geluk betekent ook schuld hebben aan je eigen ongeluk. Je kunt dus zomaar denken dat het je eigen schuld is als je geen geluk vindt of als je je niet gelukkig voelt. Dat is een recept voor veel problemen.' In zijn boek gaat Dekker dieper in op het gedachtegoed van de bekende Vlaamse psychiater Dirk de Wachter die een verband ziet tussen de manier waarop onze maatschappij naar geluk kijkt en de toename van het aantal mensen met psychiatrische problemen. 'Ondanks onze enorme welvaart voelen veel mensen zich ongelukkig. Als je de stress rondom alle keuzes die je hebt en het najagen van geluk niet aan kunt, kan je zomaar bij de psychiater in de wachtkamer belanden', schrijft De Wachter. Daarom moeten we volgens hem leren omgaan met tegenslag en de 'kunst van het ongelukkig zijn' ons opnieuw eigen maken.'

Moeten we, volgens u, inderdaad leren ongelukkig te zijn?

'Dat zal niet lukken, want de drang om te streven naar geluk zit veel te diep in ons. Daarom voldoet het antwoord van De Wachter niet. Ik denk niet dat we moeten leren om ongelukkig te zijn, maar om gelukkig te zijn óók als de omstandigheden in ons leven niet goed zijn. Daarin vind ik het Nieuwe Testament heel belangrijk. Jezus prijst de mensen gelukkig die niet gelukkig zijn. Gelukkig de treurende, gelukkig de zachtmoedigen en gelukkig wie honger en dorst naar gerechtigheid, zegt Hij in de Bergrede. Volgens Jezus kan je dus gelukkig zijn zonder je gelukkig te voelen. Dat past niet bij deze tijd, maar het is wel hoe christenen door de eeuwen heen naar geluk hebben gekeken.'

>> 'Geluk is een doel en tegelijk verveelt het ons' <<

Is de gedachte dat we zelf verantwoordelijk zijn voor ons geluk typerend voor deze tijd?

'Die overtuiging is niet helemaal nieuw, maar wordt wel steeds sterker. Met dat voortdurende streven naar geluk tot gevolg. We moeten altijd maar genieten en we vinden ook dat we recht hebben op genot. Voor corona vlogen in mijn woonplaats Waddinxveen altijd vliegtuigen over, maar de afgelopen periode was het veel stiller. Mijn voorspelling is dat we, zodra het kan, weer massaal gaan vliegen. In mijn column in een huis-aan-huis-blad plaatste ik daar vraagtekens bij, maar dat riep veel boze reacties op. We hebben hard gewerkt voor ons geld, dus we hebben er recht op om daarvan te genieten, is de gedachte. Anders dan vroeger schamen we ons niet voor dat extreme jagen naar geluk. Eerder verzetten mensen zich er nog tegen, maar nu komen we er openlijk voor uit en vinden we het zelfs heel normaal.'

Waarom maakt veel genieten ons niet gelukkig?

'Genot geeft ons misschien even een gevoel van geluk, maar echt geluk is er niet in te vinden. In mijn boek haal ik de Duitse filosoof Arthur Schopenhauer aan die zegt dat elk genot - hij noemt dat geluk - op een gegeven moment leidt tot verveling. Geluk is een doel en tegelijk verveelt het ons, waardoor we weer iets nieuws willen dat ons gelukkig moet maken. Volgens Schopenhauer kunnen we door dit mechanisme zelfs in de liefde niet gelukkig zijn, want de ander zal ons op den duur ook gaan vervelen. Een andere filosoof noemt 'tevredenheid' als synoniem voor ons begrip van geluk. Geluk zelf is iets veel groters.'

>>

De manier waarop we in onze maatschappij naar geluk kijken brengt de nodige spanning met zich mee, merkt Dekker. 'Uit die spanning is mijn boek voortgekomen. Toen ik voor een christelijke studentenvereniging had gesproken over het streven naar geluk, vroeg een uitgever mij of ik mijn toespraak wilde omzetten in een boek. Die studenten voelden de spanning rondom dit thema namelijk haarfijn aan; zij zien dat er in de praktijk niet veel verschil is tussen de manier waarop christenen en niet-christenen omgaan met geluk. Zij halen hun geluksgevoel uit dezelfde dingen.' De christelijke studenten voor wie Dekker sprak, vroegen zich af in hoeverre christenen kunnen meedoen in dat streven naar geluk. 'Zij zagen dat het zoeken naar geluk zomaar immoreel kan worden, bijvoorbeeld als het een individualistisch streven wordt waarin je jouw persoonlijke geluk najaagt zonder je te bekommeren om je naasten. Het is bijvoorbeeld merkwaardig dat sommige rijke mensen de Zuidpool nog willen zien voordat die gesmolten is. Met hun leefstijl dragen ze enorm bij aan de verwoesting van onze planeet, maar ja, dan kunnen ze het bezichtigen van de Zuidpool wel van hun bucketlist afstrepen.' Die immorele leefstijl zit heel diep. 'In het Westen hebben wij omgerekend twee slaven per persoon in dienst. Ons genieten gaat te vaak ten koste van anderen zonder dat we het doorhebben.'

>> 'In onze samenleving staat geluk gelijk aan genot' <<

Sommige mensen proberen aan dat streven naar genieten in het hier en nu te ontsnappen door de nadruk te leggen op het vinden van geluk in gezondheid, yoga en mindfulness. 'Maar zij gaan daar dan weer heel fanatiek mee bezig waardoor ook zij het geluk in het hier en nu verwachten', legt Dekker uit. 'Voor christenen is dat ook een zoektocht: is geluk te vinden in ons aardse leven of is het wachten op het leven na de dood? Vaak richten wij ons óf te veel op het aardse óf te veel op het hemelse.' Vroeger leidde dat tot een splitsing tussen 'normale' christenen en monniken. 'Monniken zagen af van aardse bezit en richtten zich op de eeuwigheid, terwijl de rest zich met aardse zaken bezighield. Tijdens de reformatie kwamen die twee uitersten weer bij elkaar, maar daardoor is die speciale gerichtheid op God verloren gegaan.' Momenteel zoeken christenen juist weer naar manieren om de wereld even de rug toe te keren. 'Dat zie je bijvoorbeeld in de stille week, veel kerken beleggen dan elke avond een bijeenkomst. Ook de toename van het aantal kloosterweekenden en retraites vind ik opmerkelijk. Blijkbaar

kunnen we ons in het leven van alledag heel moeilijk losmaken van het aardse. Natuurlijk heeft de Reformatie als ideaal gelijk en zou het mooi zijn als het ons lukt God in ons gewone leven te dienen, maar de rooms-katholieke oplossing houdt meer rekening met wat wij aankunnen. Blijkbaar hebben we die aparte momenten nodig, omdat de wereld ons zo leegzuigt.'

In uw boek bespreekt u allerlei zienswijzen op geluk. Hoe kijkt u zelf naar geluk?

'Ik maak onderscheid tussen genot, geluk en zaligheid. In onze samenleving staat geluk gelijk aan genot, aan alles wat zijn basis vindt in lichamelijke sensaties zoals lekker eten, vakanties en seks. Het christendom ziet geluk juist niet als iets lichamelijks, maar als iets van de ziel. Ik koppel die drie graag los. Geluk moeten we zien als geschenk, als iets wat je overkomt. Je kunt het vergelijken met genade: dat kun je niet zelf bereiken of verwerven, dat overkomt je. Dat gebeurt bijvoorbeeld in relaties met andere personen of in relatie tot God.'

Als geluk iets is wat je overkomt, hebben we er zelf dan geen invloed op?

'We moeten sowieso af van het idee dat we verantwoordelijk zijn voor ons eigen geluk. Genot kun je kopen, geluk niet. Natuurlijk kun je leuke vakanties boeken, maar of je je op vakantie ook gelukkig voelt, is niet te voorspellen. Wat we wél kunnen doen, is nadenken over de sfeer of de omstandigheden waarin geluk je kan overkomen. Geluk overkomt je bijvoorbeeld sneller in relaties met anderen, dus het kan goed zijn elkaar aan te moedigen om te streven naar echte relaties, zowel met medemensen als met God.'

>> 'Geluk overkomt je sneller in relaties met anderen' <<

Hoe komt het dat we juist in relaties met anderen geluk kunnen ontvangen?

'Ervaren dat het goed is dat je er bent en dat het leven goed is, dát is volgens mij geluk. Het heeft geen zin om zoiets tegen jezelf te zeggen, daarvoor heb je anderen nodig. Ten diepste kan alleen God tegen je zeggen dat het goed is dat je er bent. De ervaring dat het leven goed is, kun je niet zelf bereiken, die moet je ontvangen vanuit het geloof dat God ons dit leven heeft geschonken en zo komen we weer uit bij genade. Jouw leven is niet pas goed als je iets hebt bereikt.'

Maakt de ervaring dat God ons leven gewild heeft, ons dan wel gelukkig?

'Die ervaring kan je in elk geval verlossen van het streven naar geluk zoals dat in onze maatschappij

gebeurt en de druk die we onszelf daarmee opleggen. Ik zie dat mensen op zoek zijn naar de rechtvaardiging van ons bestaan en die is uiteindelijk alleen in God te vinden. Geluk is gewoon niet hetzelfde als het nastreven van je eigen verlangens of het bouwen van je eigen paleis. De Bijbel gaat er zelfs vanuit dat het leven geen feest is. Het leven is moeilijk en wij zijn daar als zondige mensen zelf schuldig aan. Voor ons is het bijna niet te bevatten, maar in de Bijbel gaat het op bijna elke bladzijde over honger en oorlog. Toch zegt de Bijbel dat het leven goed is, puur omdat God er is. Zo kom ik weer uit bij de Bergrede waarin Jezus zegt: jullie zijn arm, jullie treuren en jullie lijden en toch noem ik jullie gelukkig, omdat God met jullie is.'

HARMKE ZONNEBELD IS JOURNALIST EN TEKSTSCHRIJVER

ADVERTENTIES

MONDIAL MOUVERS
Kattenberg Verhuizingen

"vriendelijke verhuizers die vakwerk leveren"

www.kattenberg.nl

vraag ons gratis infopakket aan!

verhuizers sinds 1904

particulier >

zakelijk >

logistiek >

opslag >

Klantgericht, kwaliteitsbewust en vakbekwaam, al ruim 110 jaar. Onze doelstelling is altijd hetzelfde gebleven: vertrouwen winnen door kwaliteit te leveren. Wij denken mee met de klant en geven vrijblijvende adviezen op het gebied van verhuizingen en onze dienstverlenende activiteiten. Ontdek het allemaal op www.kattenberg.nl.

"Al ruim 110 jaar uw vertrouwen waard"

Cijfers en letters

Daar weten wij wel raad mee. Wij zijn **de** administratieve dienstverlener voor kerken en instellingen. Wij verzorgen uw financiële administratie, salarisadministratie, traktementsberekeningen en begraafplaatsenadministratie. Daarnaast stellen wij graag uw begroting en jaarrekening op. Bovendien geven wij deskundig advies over verzekeringen en bieden wij ondersteuning bij ziekte of vacatures op het kerkelijk bureau. Waar kunnen wij u mee van dienst zijn?

De administratieve dienstverlener voor kerken en instellingen

KKA
Administraties & Advies
www.SilasGroep.nl/kka
Telefoon 033 – 467 10 12

KKA is onderdeel van de Silas Groep

Ik zie het als
een voorrecht
mijn gekregen
rijkdom te
delen met
naasten in
Oost-Europa

Hoe zie jij dat?

Evert (19) Deelnemer
diaconale jongerenreis

Winter in Oost-Europa. Ik wil graag aandacht voor kwetsbare mensen in Oost-Europa die in deze periode extra geconfronteerd worden met hun armoede.

Het lijkt wel een bodemloze put... elk jaar weer moet er aan deze nood aandacht worden geschonken. Maar er is niets nieuws onder de zon. In de Bijbel lezen we al dat Jezus voorzegt dat we de armen altijd bij ons zullen hebben. Armoede is een gevolg van een samenleving die zich niet houdt aan de regels in de Bijbel. *Ik wil vanuit mijn rijkdom delen met mijn naaste in Oost-Europa en op die manier omzien naar de ander.* Het is een voorrecht recht te doen en het Koninkrijk van God zichtbaar te maken.

Doe jij ook mee?

stichtinghoe.nl/wintercampagne
of scan de QR

NL84 INGB 0000 0088 87
o.v.v. 'Wintercampagne OND10'
t.n.v. Hulp Oost-Europa in Barneveld

Winter
campagne
2021-2022

geluk
IN BEELD

Het geluk van Corinne Starreveld:

**‘Ik gun meer mensen
een draai in hun
werkzame leven’**

» ‘Groei hoeft niet altijd de hoogte in te gaan’ «

‘Kleine dingen maken mij gelukkig. Onlangs vierde mijn vader zijn verjaardag. Het dochttertje van mijn broer, zij is anderhalf, gaf mij bij aankomst een heel dikke knuffel. Dat was een oprecht moment en maakte mij gelukkig.’ Corinne Starreveld vertelt dit aan de tafel in haar woonkamer waar geregeld ook andere gesprekspartners zitten. Ze is namelijk voor een deel van haar tijd actief als loopbaancoach en helpt mensen zichzelf beter te leren kennen.

Corinne is loopbaancoach en schreef een boek met de titel *Kom tot bloei*. In het boek krijgt het woord ‘werkgeluk’ een belangrijke plaats. Een paar elementen bepalen volgens Corinne je werkgeluk. Voldoening, dat wil zeggen een gevoel van tevredenheid over het werk dat je doet, maar ook een bepaalde mate van vrijheid en verantwoordelijkheid. Daarnaast is waardering belangrijk, net als ritme en uitzicht op groei. Corinne: ‘Groei hoeft niet altijd de hoogte in, maar kan ook in de breedte of diepte gaan. Je kunt immers niet altijd succes hebben en dat hoeft ook niet. Als mens kom je in je leven en ook in je werk terecht in verschillende seizoenen. Je hebt de zomer waarin alles voor de wind gaat. Maar zomers houden een keer op en dan komt de herfst en daarna de winter. Hoe ga je daar dan mee om?’

Starreveld maakte zelf niet lang geleden in haar werk mee dat de zomer voorbij was. Ze werkte bij het Steunpunt Kerkenwerk en adviseerde kerken op allerlei niveaus, bijvoorbeeld over personeelsbeleid. ‘Ik haalde er steeds minder uitdaging uit. Op een gegeven moment heb ik besloten het roer om te gooien. Nu werk ik in deeltijd als loopbaancoach en daarnaast heb ik nog een baan op het gebied van Humanresourcesment

(HR, personeelsbeleid) bij het Leger des Heils.’ Het lijkt alsof ze zelf in praktijk probeert te brengen waarop ze anderen in haar coachingspraktijk wijst. ‘Ik gun meer mensen een draai in hun werkzame leven. Durf te draaien, zodat je niet jaren loopt te emmeren in je werk.’

Volwaardig

Starreveld is een vrouw met een missie, want ze gunt iedereen werkgeluk. ‘Werk heeft, wat mij betreft, een volwaardige plek in het leven. Het doet mij nog altijd pijn om te merken dat in sommige kringen werk, en zeker werk voor vrouwen, een ondergeschoven kind is. Terwijl werk ook veel kan geven, neem alleen al ritme en voldoening. Werk is ook karaktervormend. Werk kan veel geluk opleveren. Op een tegenovergestelde manier zie je soms gebeuren dat mensen die werkloos worden in een vicieuze cirkel belanden: het levensritme valt weg, de sociale cirkel wordt kleiner, het zelfbeeld wordt aangetast en ze gaan minder goed voor zichzelf zorgen. Ongeluk ligt op de loer. Daarom gun ik iedereen werkgeluk of dat nu in betaald of onbetaald werk is. Want iedereen heeft iets te geven op deze wereld.’

MAARTEN BOERSEMA IS FOTOGRAAF,
TEKSTSCHRIJVER EN PREDIKANT

IN GESPREK MET MENSEN UIT DE BIJBEL

‘Heeft geluk ook iets van ontzag? Je klein voelen?’

Wat is geluk? Wij hebben daarvan in de eenentwintigste eeuw een bepaald beeld. Maar stel nu dat je een speciale plek hebt gekregen in de heilsgeschiedenis, dat je dicht bij God leeft, word je daar gelukkig van?

Abraham, u bent de vader van alle gelovigen. U bent ons een voorbeeld van leven met God, door veel eeuwen heen. Bent u gelukkig geweest in uw leven? Misschien betekende geluk vierduizend jaar geleden iets anders dan nu. U was gezegend. Is dat geluk?

‘Gezegend, ja dat was ik zeker. Ik was rijk, ik had een prachtige vrouw. Is dat geluk?’

Er was wel altijd dat knagende gevoel: onvruchtbaar. Het was toen nog anders dan in jullie tijd, denk ik. Rijkdom zat toch vooral in je kinderen. Hoe kon ik gelukkig zijn als ik een van mijn knechten voorbij zag komen met twaalf sterke zonen en dochters? Keek hij echt een beetje minachtend naar mij? Zo van: dat krijgt die ouwe niet voor elkaar. Niemand zei het natuurlijk, ze keken wel uit. Als het meisje dat mijn was deed met een dikke buik rondliep, zag ik Sara huilen. Ook tussen Sara en mij was het niet gemakkelijk. Jullie kennen het verhaal van Ismaël. Wat een drama!

Ik wist dat ik onderweg was naar een mooi land, maar het is nooit mijn land geworden. Het enige van mij daar was het graf van Sara. Ik was gezegend en heb ook wel geluk gekend, denk ik, soms. Ik kreeg elke keer genoeg om vol te houden. Je kunt trouwens je geluk ook verspelen door te gokken op eigen slimheid. Jij weet er alles van, Hagar.’

Hagar, wat betekent geluk voor u?

‘Wie was ik? Ik wist het zelf niet. Ik wist alleen dat het leven ondraaglijk werd en ik moederziel alleen de woestijn in vluchtte. Was het een zelfmoordpoging? Daar, bij een bron, zag ik dat God mij zag en steeds gezien had. Daar besefte ik dat er leven in me groeide, Ismaël: God hoort. Dat gaf me de kracht om terug te gaan naar mijn ellendige bestaan. De omstandigheden werden niet beter, maar ik was veranderd. Jullie weten dat ik weggestuurd werd met mijn kind. Mijn zoon Ismaël, de enige voor wie ik iemand was, jammerde van de dorst, met een schor stemmetje als een verdwaald schaap. Toen hoorde God hem en liet mij zien. Er was een bron. Levend water! Is dat geluk? Gezien worden en zien? Misschien is geluk een scheur in de wereld waardoorheen iets zichtbaar wordt van Gods werkelijkheid.’

Mozes, u sprak met God van aangezicht tot aangezicht. Was dat geluk?

‘Of het geluk is? Ik was de rijke prins. Maar als je geadopteerd bent, denk je veel na over je identiteit. Dat

is niet gemakkelijk. Ik wilde me losmaken van het huis van de farao. Maar mijn biologische familie accepteerde me niet als hun leider. Ik moest vluchten. Daar zat ik dan in de woestijn met mijn culturele opvoeding. Weg van het pantheon van Egypte en ver van de God van mijn vaders.

>> **‘Ik kreeg elke keer genoeg om van te houden’** <<

Niet dat het een ongelukkige tijd was. Ik kreeg een nieuwe familie, een vrouw en kinderen. En toen kwam God! Jullie kennen het verhaal: een grootmacht confronteren, een volk meeslepen dat bang is. Je bent de held als het goed gaat. Maar als het slecht gaat, heb jij het gedaan. Veertig jaar woestijn, met alle ontberingen en tegenslagen vandien. Maar God was dichtbij. Dat was een zegen. Ik begrijp dat God de profeten later vertelde dat Hij dat als de honeymoon zag met zijn volk! Dat vind ik humor. Geluk? Ik heb God verdrietig gezien en woest. Laat ik je dit vertellen: dat wil je niet meemaken. God geeft niet altijd rust of een goed gevoel. Ik heb gesmeekt om het leven van het volk. God is liefde, maar Hij is geen watje. Ik mocht zelf het land niet in, maar ik heb het gezien. Ja, toen was ik toch wel gelukkig. God maakt het af.’

David, u was een man naar Gods hart. U was de gezalfde koning die van het verbondsvolk een eenheid maakte en van Jeruzalem het centrum. Was u gelukkig en wanneer?

‘Ja, de gezalfde koning én het kleine broertje dat nooit mee mocht doen, de bejubelde krijgsman, de gehate concurrent van de koning. Jullie hebben de psalmen toch?’

Je weet hoe vaak ik klem zat en dat met de verantwoordelijkheid voor mensen die me lief zijn. Ik ben ook gelukkig geweest. Zeker. Vooral als we toch weer goed uit de strijd kwamen. Hoe vaker je in angst zit, hoe meer je vrede waardeert.

>>

Bij mij ging het fout als alles rustig was. Mijn misser wordt drieduizend jaar later nog in geuren en kleuren verteld. Als vader heb ik gefaald. Jaloezie en ruzie, verkrachting, moord onder en door mijn eigen kinderen. Mijn geliefde zoon wilde me vermoorden.

Is geluk niet vooral een herinnering? Ik heb geleefd van mijn herinneringen en van de verhalen over de uittocht en de woestijnreis. Ik heb ze keer op keer beleefd alsof ik het zelf meegemaakt heb. De herinneringen voedden mijn geloof, vreugde en verlangen. Ik kon gelukkig van tijd tot tijd een stapje terug doen, reflecteren, mediteren, God zien, zijn daden, zijn schepping, zijn bemoeienis met mij. Ik kon met woorden gebeurtenissen een plek geven en mij los zingen. Ja, dat is een zegen.'

Esther, u hebt een heel boek voor uzelf in de Bijbel.

'Hoe kom je daar nu bij? Het boek gaat over God en zijn volk en ik zit er in, omdat ik mooi was. Men zegt weleens dat dat geluk is. Mooie mensen krijgen meer aandacht, komen gemakkelijker aan een partner, aan een baan. Ik was mooi. Zo kwam ik bij de koning van Perzië terecht. Prinses worden, alle schoonheidsbehandelingen krijgen die er zijn. Klinkt geweldig toch?

Realiseer je je hoeveel rivaliteit er is in zo'n harem? De koning hield van geld, seks en macht en liet zich gemakkelijk beïnvloeden door vleiers om hem heen. We hadden geen romantische relatie. Wie wel in die tijd? Oom Mordechai zorgde voor me en bewaakte me toen ik kind was. Ik moest een goede partij trouwen en dat werd dus Ahasveros. Mordechai was een trotse man. Hij werkte Haman tegen zich in het harnas en toen moest ik de koning bewerken.

>> 'God is liefde, maar geen watje' <<

De koning van zo'n wereldrijk trad hard op tegen mogelijke dreiging. In Perzië bedachten ze om mensen aan hout te hangen om iemand een langzame, vernederende, pijnlijke dood te laten sterven, voor het oog van iedereen. Zoiets had Haman voor Mordechai gedacht. 'Vervloekt wie aan een hout hangt', zei Mozes. We werden gered.

Wie had gedacht dat de messias naar wie we zo uitkeken juist dat zou overkomen, niet om aan te zien was Hij... O ja, je vroeg naar geluk. Ik was mooi en zo rolde ik ergens in en deed wat ik doen moest. God gaf me een rol. Zo kun je het ook zien. Is dat geluk?'

Johannes, Jezus hield van u. U hebt Hem gehoord, gezien, gevoeld, geroken. Is dat geluk?

'Ik weet dat Jezus van me hield en ik hield geweldig veel van Hem. Maar met Hem optrekken was niet altijd gemakkelijk.

We kregen regelmatig feedback van Hem en die was niet mals. We hadden last van zowel vrienden als vijanden. Altijd zieke mensen die beter wilden worden, maar Hem ook claimden. Altijd mensen met kritiek of goede raad. En vijandschap! Jezus gooide soms olie op het vuur. Het was niet gemakkelijk om Jezus te volgen. Hij noemde ons vrienden, maar Hij was je vriendje niet. Hij luisterde naar zijn Vader en dat leidde soms tot onverwachte beslissingen. We hadden geen enkele controle en soms het idee dat Jezus het ook niet had. Aan de ene kant wilde iedereen Hem zien, horen, aanraken, maar Hem volgen was teveel gevraagd. Op een keer liep iedereen weg. "Willen jullie ook weg?" vroeg Hij. "Waar zouden we heen moeten?" zei ik, "bij U zijn woorden van eeuwig leven." Maar besef wel: we zijn niet gebleven omdat we er zo gelukkig van werden. Al het andere was een stuk minder.'

Maria, gezegende onder de vrouwen, wat is dat?

'Zegen is dat je je leven van God krijgt en aan God geeft.

Maar wat geluk is, dat beseft je pas achteraf. Heb je geluk als een engel je in je tienertijd vertelt dat je zwanger gaat worden? God die je uitnodigt voor zoiets bijzonders en dan de afkeuring van vrijwel alle mensen om je heen. Ik beviel zonder mijn moeder en vriendinnen en vluchtte voor een paranoïde koning die wel geloofde dat ons kind bijzonder was. Ik had in de gaten dat Jezus niet de messias was zoals de mensen om mij heen Hem verwachtten. Ik kreeg hints onderweg, van Simeon in de tempel, maar ook van Jezus zelf. Wat bedoelde Hij met 'zalig de treurende', met 'een koninkrijk dat groeit als mosterdzaad'? Ik heb daarover veel nagedacht. Toen Jezus zijn werk begon, was het ook niet gemakkelijk. We konden Hem niet altijd volgen, zeker onze andere kinderen niet. Hij trok zoveel aandacht. Soms ook negatief. Ik wist dat ik Hem moest loslaten, dat Hij meer was dan mijn kind. Maar om Hem te zien sterven, en dan op die manier! Die scheur waarover Hagar vertelt, treft me. De Vader in het Allerheiligste scheurde zijn kleeft, de

>> 'Dat is geluk, zien waar God is' <<

aarde scheurde... maar ik zag toen nog niet dat de dood scheurde. En toen ik Hem zag... opgestaan... is er een woord voor dat gevoel? Heeft geluk ook iets van ontzag? Je klein voelen?

Denk je trouwens dat Jezus gelukkig was? Wat zou Hij zeggen als je Hem dat vroeg? Hij was een met de Vader, moest Hem zoeken en raakte Hem zelfs een moment kwijt. Toch had Hij het over vreugde die volkomen zou worden. O, die vreugde op de pinksterdag! We liepen over van vreugde. Even later stonden we de bebloede ruggen van de jongens te verzorgen na een geseling. Ineens zei eentje: "Wat een eer, een rug als die van onze Heer" en ze begonnen allemaal te lachen en te danken. Is dat geluk?'

Mevrouw, u was op weg naar huis in Emmaüs met uw man Kleopas op de dag van de opstanding. Was u een van de Maria's die bij het kruis stond? Alleen Kleopas wordt bij name genoemd.

'Maria, je mag me zo noemen, maar we hebben nu allemaal nieuwe namen en dit interview is toch niet om iets nieuws aan de bijbeltekst toe te voegen? Volgens mij wilde u het over geluk hebben.

Ik beseft hoe bevoorrecht ik ben geweest. Dat ik zag dat de man van Nazaret de verwachte messias was. Mijn man zag het ook. Dat was geluk, samen zo'n doel vinden. We zagen Hem, maar keken met de ogen van onze tijd. Bij het kruis verloren we het volkomen uit het oog. Je valt hard als je droom in duigen valt. We liepen weg van het open graf. Achteraf is dat grappig. Jezus liep mee. Dat is het ongelooflijke. Jezus liep met ons mee de verkeerde kant op! Toen legde Hij ons uit wat we al wisten en ineens zagen we het, wat er altijd al was in de teksten en wat we nooit gezien hadden. Dat is geluk: zien waar God is, en dat Hij dichtbij was ook toen je het niet zag.'

Dank u wel. Ook dat u wilde reageren op het woord geluk dat misschien niet eens te vertalen is in het Hebreeuws of het Grieks. U hebt geen van allen een gemakkelijk leven gehad. En nu, is dit het waard gebleken, nu uw aardse leven voorbij is? Bent u nu gelukkig?

David: 'Mevrouw, we hadden afgesproken dat u niets zou vragen over wat u nog niet weet. Paulus heeft al laten opschrijven dat het lijden van deze tijd niet opweegt tegen de heerlijkheid van de toekomstige. En dat niets ons kan scheiden van Jezus. Daarmee moet u het doen. Blijf uitkijken naar uw Heer, in deze tijd en in de toekomstige. Veel geluk.'

JEANNETTE WESTERKAMP IS JUSTITIEPREDIKANT

'HET KLOOSTER LOST GEEN

GELUK VINDEN
TUSSEN AARDE EN HEMEL

PROBLEMEN VOOR JE OP

Het jongerenklooster in Deventer bestaat nu drie jaar. Broeder Catharinus leeft daar in de spanning tussen aards en hemels geluk. Hij vertelt hoe juist in het kleine en kwetsbare, in de zorg voor elkaar, het geluk zich ongedacht en onverwacht prijsgeeft.

Wat drijft jongeren om tijdelijk in een jongerenklooster te gaan wonen?

'Ze zijn op zoek naar orde in hun leven. Jongeren zijn hongerig naar geluk en rust, welke kerkelijke achtergrond ze ook hebben. Ik heb in de afgelopen jaren veel goede redenen voorbij zien komen om in te trekken in het jongerenklooster: de start van een eigen bedrijf voorbereiden, de concentratie vinden om eindelijk die scriptie af te maken, herstellen na een burn-out.'

Biedt dit klooster echt een vindplaats van geluk?

'Sommigen melden zich, omdat ze hier tot rust willen komen. Ze denken dat hun problemen dan als vanzelf zullen oplossen. Die mensen kunnen we niet opnemen. Het kloosterleven is intensief, daarvoor moet je gezond in je vel zitten. Wie hier komt wonen, ervaart al snel dat stilte en rust aan gasten alleen kortstondige troost biedt. Voor de kloosterlingen wordt eerder het tegendeel werkelijkheid: het klooster lost geen enkel probleem voor je op. De confrontatie met de stilte leidt ook tot strijd tussen draken en spiegels, zoals een kloosterling vertelt in ons boek *Kloosterkoffers - verhalen uit het jongerenklooster*. "Stilte is voor mij een oefening in loslaten geworden", schreef ze. "Alles om mij heen het zwijgen opleggen, het strijdgewoel, en het gekrijs van de draak over mij heen laten komen, mijn maskers afleggen, naakt voor Gods spiegel staan..."

Maar vrijwel niemand vertrok vervolgens. Waarom niet? Welk geluk ontdekten de kloosterlingen voorbij hun frustraties?

'Al na enkele weken hier wonen, ervaren de kloosterlingen dat binnen deze kloostermuren je leven wordt teruggebracht tot de kern. De meesten vertellen dan al een ander verhaal over zichzelf dan bij het voorstelrondje. Alle overbodige rimram valt weg. Hier start voor iedere

jongere een eigen, unieke zoektocht. De combinatie van studie en werk is en blijft spannend. Studie en werk razen voort, maar de tijd ergens voor nemen betekent: de druk ervan af halen. De jongerenkloosterlingen studeren of werken hard, maar ze gaan ook mee in het ritme van de getijden. Dus moeten ze van tijd tot tijd even loslaten waarop ze zijn gefocust.'

Aards en hemels geluk: hoe beleven jongerenkloosterlingen de spanning daartussen?

'Als je je leven terugvoert tot de kern, ontdek je dat er in jezelf geestelijk kiezelgruis zit. Dat ze daarin niet alleen zijn, geeft onze kloosterlingen een gevoel van bevrijding, van geluk. Of dat hemels of aards is? Zeg het maar... Dat het klooster een veilige plaats is waar je aandachtig, maar zonder overspanning, de confrontatie kunt aangaan met de demonen in jezelf die hier wakker worden, vormt een bron van geluk. Naast de tweeduizend jaar oude, rijke, spirituele bagage van godzoekers die ze hier met de paplepel naar binnen krijgen. Hemels geluk zou je hier misschien wel 'zwaar bevochten geluk' kunnen noemen. Elke kloosterling kent zijn eigen draken die de stilte komen verstoren. Maar als >>

Catharinus van den Berg (1970) is mede-oprichter en pastor van een jongerenklooster. Een plek waar een kleine groep jonge mensen tot twee jaar kunnen verblijven. Momenteel wonen er zes jongeren die buitenshuis studeren en/of werken. Samen vormen zij een kloostergemeenschap waarin viermaal per dag op vaste uren de getijden worden gebeden in de kapel.

die stemmen eindelijk zwijgen, als je alles durft loslaten, zie jezelf voor Gods spiegel staan zoals je bent: naakt, weerloos. En als in die zwijgende stilte dan Gods machtige en liefdevolle stem wordt gehoord, geeft dat een nauwelijks te beschrijven gevoel van geluk. Hemels geluk.'

Jongeren van nu zijn opgegroeid met de idee dat geluk maakbaar is en dat zijzelf bepalen in welke mate. Het Centraal Bureau voor de Statistiek meldde echter begin dit jaar dat 25% van de jongeren psychisch niet gezond zijn, dat ze lijden aan depressieve gevoelens en hun toekomst somber inzien. Herken je dit beeld bij jullie kloosterlingen?

'Met ons jongerenkloosterteam hebben we een analyse gemaakt van wat er aan de hand is met jongeren die zijn opgegroeid in een maatschappij die vrijheid-blijheid propageert op alle fronten. Er blijken drie soorten vrijheden te zijn die een bron van spanningen en chaos vormen: informatiechaos, relatiechaos en oriëntatiechaos. Daarbij gaan jongeren gebukt onder een sterk ervaren prestatiedruk. Op zichzelf is prestatiedruk niet verkeerd, maar de prestatiebeurs bijvoorbeeld zet studenten keihard onder druk. Als jij niet genoeg presteert binnen de gestelde tijd, moet jij je lening terugbetalen. Het leven van twintigers kenmerkt zich dus door druk die wordt uitgeoefend op chaos. Dat gaat bij die jongeren vaak alle kanten uit.'

Drie soorten vrijheden veroorzaken dus spanning en chaos. Hoe zit dat precies?

'Informatiechaos wil zeggen dat je op elk moment en overal alle informatie kunt verzamelen die je wilt, maar dat betekent chaos. Er komt veel onzin en overkill mee. Hoe schift je wat relevant is? De tweede spanningsbron is de vrijheid om je relaties vorm te geven: relatiechaos. Je seksualiteit is van jouzelf, jijzelf gaat daar alleen over. Ook dat levert chaos op. Want: wie ben je dan? Hoe onderhoud je een lifetime-relatie als je ouders dat al niet eens hebben gered? Tenslotte is er oriëntatiechaos: je mag geloven wat je wilt. De norm is dat je zelf kiest, wat voor jou 'werkt', wat voor jou het meest effectief is. Maar hoe maak je de juiste keuze? Wie of wat helpt je daarbij? En op basis waarvan? De Bijbel geeft nu eenmaal geen exacte richtlijnen voor een leven dat lukt: regels die zijn toegesneden op de problemen van onze tijd.'

Samenleven in een kloostergemeenschap: geeft dat niet vroeg of laat zoveel wrijving dat het geluk de benen neemt?

'Ons jongerenklooster is gewoon een huishouden, een soort studentenhuus – eigenlijk ook een fantastisch leuk huis om in te wonen. Maar tegelijk maakt elk van de jongeren ook een fundamentele keuze: een tijd leven met focus op je persoonlijke ontwikkeling, samen met anderen. De taken zijn onderling verdeeld: koken, afwassen, boodschappen. Voor iedereen is de basis: zorgdragen voor elkaar en

voor jezelf. In corona-tijd zaten we letterlijk als monniken opgesloten in ons 'claustrum', want we moesten allemaal thuisblijven. Natuurlijk ontstaan er irritaties, maar er is nooit sprake geweest van ruzies. Zelfs niet over de afwas, nee. Samen meermalen in de kapel te bidden, werkt ontspannend, regulerend en helend. De ander zien bidden en voor elkaar bidden, doet je beseffen dat de ander net zo'n reis maakt als jij. Juist in het kleine en kwetsbare herken je de ander en jezelf. De zorgen, het verdriet, de dankbaarheid uitgesproken bij het nachtgebed, de terugkerende zeven minuten stille waarin alles wat is omgewoeld in de ziel tot rust komt: het draagt allemaal bij aan het ontdekken hoe jij je verhoudt tot jezelf, tot de ander en tot God. De afwas is je dan geen ruzie waard, zo blijkt.'

» **'DE BIJBEL GEEFT GEEN EXACTE RICHTLIJNEN VOOR EEN LEVEN DAT LUKT'** «

Wat krijgen deze kloosterlingen op hun zoektocht naar geluk mee vanuit de monastieke traditie?

'Wij bieden de jongeren die bij ons komen wonen een contemplatief klooster. Wat zij, eenmaal gewend aan het kloosterritme, bij ons zoeken en vinden is: inbedding in de grote traditie van kerk, God, zinnig met elkaar samenleven, stil zijn, aarden, je leven ordenen, gericht zijn op wat er echt toe doet. Bij die gezamenlijke zoektocht hebben we veel steun en waardevolle adviezen ontvangen van religieuzen uit verschillende monastieke ordes die ons bezochten en hun verhalen en ervaringen met ons deelden.'

'Maar een jongerenklooster is en blijft toch iets heel anders dan een kloostergemeenschap van een gevestigde orde?'

'Ja, absoluut. Wij zijn een tussenstation. Onze kloosterlingen gaan straks het volle leven weer in. Maar het waren juist de religieuzen die ons waarschuwden: als jullie bij elkaar gaan wonen en leven op het ritme van de getijden, gaan er processen spelen die in elk klooster spelen en alle kloosterlingen raken. De Regel van kerkvader Augustinus lijkt het beste te passen bij onze kloostergemeenschap. Daarin vinden we het oorspronkelijke vuur van Augustinus' ideaal om God te dienen. "Wij zijn een van hart, een van ziel samen op zoek naar God," luidt de openingszin. Augustinus is altijd betrokken geweest op de stad om zijn ideaal vorm te geven. Hij vroeg zich af: hoe vind je van hieruit je plek in de wereld?'

Ten slotte: hoe beleef jijzelf geluk? En waar schuurt het?

Dat ik leef in gekregen ruimte van alle mensen met wie ik

» 'HEMELS GELUK IS ZWAARBEVOCHTEN GELUK' «

verkeer: dat vervult me met geluk. De jongeren met wie ik hier optrek, de kerken die me uitnodigen, de vrouw die van me blijft houden ondanks de fouten die ik maak. Voor mij is de essentie van geluk dat het niet maakbaar is: het is me geschonken. Waar het bij mij schuurt, is dat ik nu niet vier keer per dag kan meedraaien in de vieringen, omdat ik hier niet kan wonen zoals eerder in klooster Nieuw Sion. Dat is pijn. Afsterven. Maar ik leef ook in een ruimte die zo groot is als God mij op dit moment geeft. Ik barst van de ideeën, kan van alles, wil van alles, maar ik bid, luister en wacht. Ik ben alert op een deur die God voor me opent, als Hij zegt dat het tijd is. Elke deur die ik probeer te forceren voor het de tijd is, klapt in mijn gezicht dicht.'

ELISE LENGKEEK IS JOURNALIST EN SCHRIJVER

ADVERTENTIE

KerkPunt
kom verder in kerk-zijn

Samen op trektocht!

Langzaam lijken de beperkingen rondom corona minder te worden. Waar staan we dan als kerk? Hoe gaan we als gemeente samen verder en wat is daarbij ons fundament?

In het gemeentetraject 'Jezus' liefde ontvangen en doorgeven' vind je als kerk inspiratie om verder te gaan. Je trekt samen op met de Efezebrief als gids.

Ga voor meer informatie en aanmelding naar onze site. Daar vind je ook de materialen van de eerste maand om gratis uit te proberen.

www.kerpunt.nl/trektocht

ieder kind telt.

De pandemie houdt de wereld in haar greep. Zoals altijd in een wereldwijde crisis krijgen de armen de zwaarste klappen. Kinderen in armoede zijn nog kwetsbaarder geworden dan ze al waren. Flora (13) uit Kenia is een van hen.

'Mijn ontbijt is een kop thee' - Flora

Honger en ziektes nemen toe

Door de crisis verloren veel ouders hun werk. Gevolg: geen inkomen, geen voedsel en dus honger. Scholen gingen dicht en daarmee verviel die ene schoolmaaltijd waar miljoenen kinderen van afhankelijk zijn. Een tekort aan voeding heeft een verminderde weerstand tot gevolg. Dit leidt tot ziektes en kosten die ouders niet kunnen betalen. Ook liggen de vaccinatieprogramma's stil met als gevolg dat in de (nabije) toekomst miljoenen kinderen ziek worden door voorkombare ziektes als polio, malaria en tuberculose. Het aantal kinderen dat zal sterven aan deze ziektes of aan de hongersnood zal schrikbarend toenemen.

Meer misbruik en geweld

Tragisch genoeg neemt huiselijk

geweld toe tijdens deze crisis. Deskundigen waarschuwen ook voor een toename van kindhuwelijken. Een kind uithuwelijken is een mond minder om te voeden.

'Ik ben niet in staat om voor mijn kinderen te zorgen, dat maakt me machteloos'

Zawadi (moeder Flora)

Die toename geldt ook voor allerlei vormen van kinderarbeid waar kinderen door de pandemie in terechtkomen. Europol meldt dat criminelen de situatie gebruiken om kinderen online uit te buiten in de vorm van cyberseks. De Filipijnse overheid geeft bijvoorbeeld aan dat het aantal slachtoffers van cyberseks in het land is verdrievoudigd.

Geen of weinig onderwijs

Door de coronacrisis kunnen 1,6 miljard kinderen wereldwijd niet naar school. Een derde van hen heeft thuis geen online leermiddelen. Een groot aantal van hen had al verminderde schoolprestaties als gevolg van armoede. Bijvoorbeeld door les-onderbrekingen, omdat ouders het schoolgeld niet altijd konden betalen of doordat kinderen moeten werken.

Door COVID-19 raken zij nog verder achterop. Of keren ze na de pandemie zelfs niet terug naar het klaslokaal. En dat is zorgelijk. Want gebrek aan onderwijs heeft een negatief effect op het verdienvermogen voor de rest van je leven. Dat maakt het nog lastiger om te ontkomen aan extreme armoede.

Sponsor een kind via
compassion.nl/onderweg

Meer weten over het
 werk van Compassion?
 Bekijk hier de film.

geluk
IN BEELD

Alle geluk van de wereld

‘Ik wens je alle geluk van de wereld’. Dat zeggen we bij bijzondere momenten: een geboorte, huwelijk of pensionering. Laten we deze wens eens verbreden. Wat heeft de wereld nodig om gelukkig te zijn?

In de ‘zaligsprekingen’ feliciteert Jezus zijn volgelingen met alle geluk van de wereld. Die felicitaties klinken niet als vriendelijke wensen, zelfs niet als plechtige beloften – het gaat om heuse ‘gelukkig-verklaringen’. Ze gelden in het koninkrijk van de hemel: de nieuwe wereld, waar Gods koningschap wordt erkend. Jezus heeft het niet tegen degenen die het gemaakt hebben, maar tegen nederige, treurende of vervolgte mensen. Juist de onfortuinlijken in deze wereld worden door Jezus gelukkig verklaard.

Wereldburgers

Dan geven deze felicitaties wel te denken. Geluk laat zich niet afdwingen, het moet je (door God) gegeven worden. Je moet er ook gevoeligheid voor ontwikkelen, want het geluk dat Jezus bedoelt is anders dan je denkt. Het gaat in tegen alle menselijke verwachtingen. En het beweegt met de groei van het koninkrijk mee, dus het beste komt nog. Vandaar dat Jezus de toekomstige tijd gebruikt: de gelukkigen zullen ongedachte dingen ervaren.

Wat we vaak over het hoofd zien: Jezus feliciteert de gelukkigen in meervoud. Bij de nieuwe wereld horen nieuwe wereldburgers die Gods koningschap erkennen. Mensen die graag willen leven volgens de Bergrede, de grondwet van het koninkrijk. De ‘gelukkigverklaringen’ staan niet op zichzelf, ze leiden deze rede in. Het ware geluk is niet los verkrijgbaar, het hoort bij Jezus. Wie Hem volgt, wordt een gezegend mens. Hij is het begin van een gelukkige wereld.

Pilaren

De Bergrede telt drie hoofdstukken in het evangelie naar Matteüs, dat zich oorspronkelijk vooral op joodse lezers richtte. Geen wonder dat bijbelwetenschappers gezocht hebben naar een onderliggende structuur die voor Israël herkenbaar was. Wat blijkt? In de joodse traditie wordt aan rabbi Simeon de Rechtvaardige, die ongeveer 200 voor Christus leefde, de volgende spreuk toegeschreven: ‘Door drie dingen wordt de wereld in stand gehouden: door de Thora, door de (tempel)cultus en door daden van barmhartigheid.’ Deze wijsheid zinspeelt op de bijbelse uitdrukking dat de Schepper de aarde heeft vastgezet op pilaren zodat ze niet wankelt (Job 9:6; 38:4-6; Psalm 75:4). Die pilaren vormen de fundering van de aarde. Rabbi Simeon gebruikt dit beeld zo dat hij uitgerekend drie grondbeginselen noemt waarvan geen enkele gemist kan worden. Denk aan een driepoot die omvalt zodra er een poot ontbreekt. Wat geeft stabiliteit en steun in het leven, waarvan worden mensen gelukkig? Ten eerste door Gods richtlijnen te volgen, ten tweede door de HEER (JHWH) te vereren en ten derde door barmhartigheid te betonen aan de naaste.

Tegendraads

Deze drie grondbeginselen vinden we ook in Matteüs 5-7. Jezus spitst eerst de Thora toe: ‘Vroeger zei men..., maar Ik zeg jullie’ (5:17-48). Vervolgens geeft Hij aanwijzingen voor de christelijke cultus, onder andere door het Onze Vader als gebedsvoorbeeld (6:1-18). Ten slotte benadrukt Hij het

>> Het ware geluk is niet los verkrijgbaar <<

belang van barmhartigheid: doe meer dan het gewone (6:19-7:12). Ziedaar de drie pijlers van het hemelse koninkrijk. Samen vormen ze de christelijke grondbeginselen op basis waarvan iedereen gelukkig kan worden. Simeon de Rechtvaardige had namelijk niet alleen het jodendom op het oog, hij sprak over de wereld. Evenzo noemde rabbi Jezus van Nazaret het 'beërven van de aarde' als perspectief. De Nieuwe Bijbelvertaling 2021 (NBV 21) vertaalt dan ook: 'Gelukkig de zachtmoedigen, want zij zullen de aarde bezitten' (Matteüs 5:5).

Dat beërven gaat wel gepaard met pijn en moeite. Vandaar die tegendraadse felicitaties waarmee de Bergrede wordt ingeleid. Vervolgens presenteert Jezus zijn beginselprogramma voor een

stabielere wereld. De nieuwe wereld, waar geleefd wordt onder Gods koningschap. Hoe meer Jezus' volgelingen zich volgens dat programma gedragen, als burgers van het koninkrijk, hoe meer hun leefomgeving begint te veranderen.

Kunnen wij dan met een christelijk leven de hele wereld overeind houden? Niet op eigen kracht. Maar het krachtenveld van het koninkrijk stelt ons in staat haar enigszins te verbeteren, mits we bij onszelf beginnen. 'Niets is onmogelijk voor wie gelooft', zei Jezus ooit. Met zijn felicitaties aan het begin van de Bergrede geeft Hij de burger moed. En inderdaad, het beste komt nog: het voltooide koninkrijk brengt alle geluk van de wereld.

ROB VAN HOUWELINGEN IS HOGLERAAR NIEUWE TESTAMENT AAN DE TUK EN REDACTEUR VAN *ONDERWEG*

Gespreksvraag

Wat roept het beeld van de driepoot op als het gaat over jouw geloofsleven? En welke roeping gaat ervan uit voor de kerk?

ADVERTENTIE

HEEFT UW KERKELIJKE GEMEENTE EEN HYPOTHEEK NODIG?

Bij Stichting Kerkelijk Geldbeheer kennen we de kerkelijke markt als geen ander! Veel kerkelijke gemeenten hebben dit al ervaren en hebben hun financiering tot volle tevredenheid bij SKG ondergebracht.

Bij SKG kunt u terecht voor:

- een nieuwe financiering
- oversluiten huidige financiering
- passend advies voor uw kerkelijke gemeente

Vraag een vrijblijvend gesprek aan (0182) 58 80 00 of kijk voor meer informatie skggouda.nl.

Het geluk van Jan van den Bosch
**‘Ten diepste is
geluk dat Christus
in mij leeft’**

» ‘Ik word doodongelukkig als ik niet meer kan ondernemen’ «

‘Geluk is een relatief begrip. Het hangt mede af van de *seasons of soul* waarin je verkeert. In elke fase van je leven ervaar je geluk op een andere manier. In de afgelopen periode beleefde ik mijn gelukkigste momenten tijdens een rondtour langs mijn vakantieparken.’ Aan het woord is de succesvolle ondernemer Jan van den Bosch, eigenaar van de reisorganisatie Beter Uit. Hij kreeg bekendheid als presentator van de EO-Jongerendag. Tegenwoordig presenteert hij het Nederlandse aandeel van het Amerikaanse televisieprogramma Hour of Power.

Ik ben een verbinder. Ik voel me dan ook gelukkig als ik merk dat dit lukt. Daarom beleef ik zoveel plezier aan de rondtour langs de vakantieparken. Daar zie en ervaar ik die verbinding. Dat komt ook omdat de vakantiegasten met verschillende kerkelijke achtergronden diepe verbondenheid ervaren in het geloof. Geluk heeft veel te maken met de verbinding tussen het verticale en horizontale.’

Het is niet zo dat Van den Bosch altijd geluk in zijn leven heeft ondervonden. Regelmatig waren het horizontale en verticale ver van elkaar verwijderd. ‘Ik was diep ongelukkig, toen ik ontdekte dat de vrouw met wie ik verder wilde in het leven ontrouw was. Mijn wereld stortte in en ik twijfelde aan alles en iedereen, vooral ook aan mijzelf. Op dat dieptepunt heb ik Henri Nouwen en zijn boeken leren kennen. Dat heeft me veel gebracht. Ook in de zoektocht naar geluk, want ten diepste is geluk erin verankerd dat ik weet dat ik een geliefd kind van God ben en dat Christus in mij en voor mij leeft.’

Maar er is meer dat hem gelukkig maakt. ‘Ik zou doodongelukkig worden als ik niet meer zou kunnen ondernemen, al gaan ondernemen en verantwoordelijkheid nemen niet altijd samen met geluk. Zo zijn nu weer een paar landen op code rood gegaan en moeten wij heel snel op zoek naar

alternatieve bestemmingen voor tientallen gezinnen die uitkijken naar een vakantie. Ik ben momenteel dus niet per se heel gelukkig, omdat al die mensen verwachten dat wij wel een alternatief zullen bedenken.’ Hij lacht zijn hagelwitte tanden bloot. Maar wel als een boer met kiespijn.

Perspectiefloos

Op internet circuleren dronebeelden van hem, zonnend in zijn perfect onderhouden tuin tussen een oude kerk en een kerkhof in Alphen aan den Rijn. Het zijn beelden die verraden dat hij liefde heeft voor mooi bezit en enig gevoel voor theater hem niet vreemd is. ‘Het maakt me gelukkig om hier te wonen en geen financiële zorgen te hebben. Tegelijkertijd geef ik veel weg. Ook ik weet dat ik niets van mijn aards bezit mee kan nemen en dat het best wel perspectiefloos is om koste wat het kost alles uit dit leven te willen halen. Maar als God van mij zou vragen om alles te verkopen, dan zou ik dat heel moeilijk vinden.’ Hij kijkt naar het beeld van het hijgende hert in zijn tuin. ‘Dat eeuwig geluk ons wacht, geeft me veel rust. Ik weet niet hoe het precies zal zijn, maar we zullen daar allemaal vervuld zijn van Gods glorie en een zijn met Christus. Ik kijk ernaar uit en tot die tijd blijf ik hier hard aan het werk.’

MAARTEN BOERSEMA IS FOTOGRAAF, TEKSTSCHRIJVER EN PREDIKANT

HART VOOR ÚW
ONDERNEMING

KROL **ACCOUNTANTS**
WEZENBERG
HARDERWIJK | KAMPEN

Als ondernemer wilt u toch ook dat uw financiële en fiscale zaken met zorg en betrokkenheid worden behandeld? Met onze persoonlijke betrokkenheid, diepgaande vakkennis en vooral flexibiliteit zorgen wij voor transparante én heldere cijfers. Zo weet u als ondernemer altijd waar u aan toe bent.

HOOFDVESTIGING
HARDERWIJK

WESTEINDE 25A
3844 DD HARDERWIJK

EMAIL
WEBSITE

T (0341) 42 60 60
INFO@KROLWEZENBERG.NL
WWW.KROLWEZENBERG.NL

www.dewittenberg.nl

de Wittenberg
ontdekken | geloven | beleven

START
14 februari
2022

GA AAN DE SLAG MET JE TOEKOMST Kies voor Inside-out!

EIGENWIJS
OMZIEN **GEBED**
KRAAMKOKEN **CHRISTUS CENTRAAL**
DROPGROET

HECHT WJKTEAMS
ONTHOETING KRINGEN
GROEI **KERKAPP HIGH5**

JONG EN OUD

BIJBEL
DIVERS

NGK
ZEIST

Wij zoeken een:
enthousiaste voorganger
m/v (0,7-1,0 fte)

Verbinder | Invoelend | Inspirator
Christus centraal

Voor meer informatie kijk op:
www.ngkzeist.nl/vacature

Dankdag
3 november
2021

DANK VOOR

kleine, krachtige
kerken in Brazilië!

“Het is bijna Dankdag! Waar ik dankbaar voor ben dit jaar? Zóveel. In mijn werk als kerkplanter in Brazilië mag ik God aan het werk zien en dat is fantastisch!”, vertelt dominee Everton de Borba enthousiast. Samen met zijn vrouw Clarice maakt hij onderdeel uit van een team van kerkplanters in Rio Grande do Sul in het zuiden van Brazilië.

“Ik ben dankbaar dat onze kerk deze zomer zelfstandig is geworden. We waren tot voor kort nog een mission-project van onze moederkerk, de Igreja Presbiteriana do Brasil (IPB). Nu staan we officieel op eigen benen. Het is geweldig om Zijn zegen te ervaren op dit werk. Gods kerk groeit hier in het zuiden van Brazilië!”

Clarice vult aan: “We voelen ons geroepen om van God te getuigen. Wat dat concreet betekent? Jezus’ liefde laten zien in woorden en daden. Ik help bijvoorbeeld vrouwen van drugsverslaafden. Zij zijn zelf niet verslaafd, maar je kunt je voorstellen dat ze het niet makkelijk hebben. Ook geef ik leiding aan het vrouwen-werk in onze regio.” Everton: “Het belangrijkste in ons mission-werk is

de relatie. Juist dan kun je iets van je leven met Jezus laten zien. Dat kost energie en tijd, maar het is geweldig om de verandering in mensen te aanschouwen als zij zich openstellen voor God. Een paar jaar geleden leerde ik een broeder kennen. Hij verlangde ernaar om meer over God te weten. Tegelijkertijd kampte hij met flinke geestelijke problemen in zijn gezin. Na een traject van hulpverlening, gebed en bijbelstudie lukte het dit gezin om de problemen het hoofd te bieden. Nu zijn zij betrokken in de leiding van onze kerk en is hun werk en deze ervaring een geweldige zegen in de levens van anderen.”

Veel gemeenten in Rio Grande do Sul zijn – net als de gemeente van ds. Everton en Clarice – klein, met zo’n

Dank mee

- dat Gods kerk groeit in het zuiden van Brazilië! 3 juli 2021 werd de gemeente van dominee Everton officieel een zelfstandige kerk.
- voor actieve groepen in de kerk van vrouwen, mannen, jongeren die samen de Bijbel lezen, leren van God en elkaar bemoedigen. Met elkaar volgen ze Jezus en samen staan ze sterk!
- voor het effect van de discipelschapstrainingen waar we vanuit Verre Naasten in investeren, die helpen met structuur en sterk leiderschap binnen de kerken.

30-50 leden. Dat lijkt weinig. Verre Naasten gelooft in de kracht van kleine kerken. Juist in een kleine gemeente is er meer oog voor elkaar, ruimte voor onderlinge relaties en creativiteit. Zo zijn er op veel plaatsen volgelingen van Jezus, die Zijn liefde delen. Vanuit (kleine) kerken ontstaan weer nieuwe kerken: een geweldige beweging van licht, liefde en genade!

Kracht van kleine kerken

Ds. Everton en zijn vrouw Clarice werken in opdracht van de Igreja Presbiteriana do Brasil (IPB): een kerk van bijna een miljoen leden in het zuiden van Brazilië. De kerk heeft veel ervaring met kerkplanting. Nieuwe gemeenten beginnen op hun beurt ook weer nieuwe gemeenten. Verre Naasten steunt kerkplantingsprojecten in de zuidelijke staat Rio Grande do Sul. Dankzij al deze kleine kerken is het evangelie zichtbaar op veel plaatsen. Geweldig! Tegelijk zijn kleine kerken kwetsbaar... Hoe minder leden, hoe minder (zeker ook financiële) draagkracht.

Daarom deze Dankdag de oproep: houd de beweging van kleine kerken in Brazilië gaande! Dank mee voor alles wat er gebeurt en geef een gift voor het mooie werk van dominee Everton en zijn collega-kerkplanters!

DANK MEE EN GEEF

voor meer
kleine,
krachtige
kerken in
Brazilië!

GEEF DIRECT VIA
TIKKIC

Kies je eigen bedrag!

www.verrenaasten.nl/dankdag

Op zoek naar geluk in
een kathedraal en aan de
keukentafel

‘We hoeven niet al het geluk in het hier en nu te vinden’

Geluk is voor mij:
Aandacht
Voor
elkaar

Wijsheid is voor mij:
Steeds maar weer trachten
zoekende te vinden.
Revanassell

De kapel Wijsheid,
onderdeel van de
tentoonstelling Geloof
in Geluk

Geluk. Het is zo'n woord in de categorie waarin ook het woord liefde valt. Massieve, veelomvattende begrippen waarbij we wel een idee hebben, maar die ook bijna té imponerend zijn.

Om meer vat te krijgen op 'geluk' ga ik ernaar op zoek. Ik spreek met een therapeut over het afnemende geluksgevoel van Nederlanders (en jongeren in het bijzonder) en dwaal rond op een tentoonstelling over geluk in een enorme kathedraal.

Op zoek naar

geluk

'Geluk heeft te maken met tevreden zijn met je huidige leefomstandigheden', lees ik als ik het woord 'geluk' intik in mijn zoekmachine. Maar ook: 'als alles goed gaat', 'een staat van genieten', of 'een staat waarin je meer positieve dan negatieve emoties ervaart'. Ik ontdek zelfs een heuse 'geluksprofessor': Ruut Veenhoven, initiatiefnemer van de World Database of Happiness met wetenschappelijke publicaties vanuit de hele wereld rondom het thema geluk. Je kunt hierin uren ronddwalen, want reken maar dat er veel onderzoek naar geluk wordt gedaan. Het is een thema dat ons allemaal bezighoudt. En waarbij we wel wat hulp kunnen gebruiken, gezien de enorme stapel zelfhulpboeken die je in elke boekhandel aantreft.

Intuïtief

Op een zonnige dinsdag rijd ik naar de KoepelKathedraal, net buiten het centrum van Haarlem. In deze imposante kerk vindt de thematentoonstelling *Geloof in Geluk* plaats. Ik word ontvangen door projectleider Nanine van Smoorenburg. Ze vertelt me over de uitdaging om een tentoonstelling te maken in een kerk zonder de sacrale sfeer aan te tasten. Later vertelt kapelaan Teun Warnaar mij hierover meer als ik in de stralende zon iets met hem drink en hem vraag naar zijn ideeën over geluk. De kerk is

geen museum, maar een levende plek waar je God kunt ontmoeten, benadrukt hij steeds. Maar daarover later meer.

Eerst dompel ik me onder in de omvangrijke expositie die als een route door de kerk loopt. Nanine had me al gewaarschuwd dat het eigenlijk teveel is om in een keer te doen. 'Deze week liepen hier twee dames die na drieënhalf uur nog maar de helft van de tentoonstelling gezien hadden', vertelt ze me bijna verontschuldigend. Ik besluit daarom maar redelijk intuïtief af te stappen op wat mij aanspreekt. Zo loop ik aan het begin van de tentoonstelling als vanzelf naar de grote levensboom van kunstenaars Peter van Asselt en Tini Brugge. Een hoog en indrukwekkend kunstwerk van levende planten. Het idee komt voort uit de natuur als bron van geluk. Een beeld dat ik herken.

Opbloeien

Mijn oog wordt getrokken naar de kapel Wijsheid, van hetzelfde koppel kunstenaars. Ook hier vormt organisch materiaal een koepel, een kleine kapel in de enorme KoepelKathedraal. Mensen kunnen in deze organische kapel kaartjes hangen waarop ze schrijven wat geluk voor hen is. Ik lees er een paar: 'Geluk is voor mij gezondheid, liefde en respect.' Of: 'Geluk is voor mij dicht bij God zijn' en: 'Geluk is samen zijn met mijn geliefden.' Op vier videoschermen verspreid in de kapel vertelt Mirjam van der Vegt over de vier treden van stilte, waarbij ze de bezoeker met een opdracht op pad stuurt. Ook kun je in verschillende kapellen luisteren naar podcasts over onder meer Franciscus van Assisi, en hoe hij geluk vond. Er is een labyrint met als titel: 'De weg naar je hart'. Ik luister naar

» Ik ontdek zelfs een heuse 'geluksprofessor' «

een speciaal gecomponeerd muziekstuk van de jonge componist Matteo Myderwyk die hier dagen doorbracht om zich door de ruimte te laten inspireren. Dan ineens valt mijn oog op de tekst van priester Anton ten Klooster. Hij promoveerde op onderzoek naar geluk in de Bijbel en specifiek in de Bergrede. Dit vind ik interessant, want wringt dit niet? Vind je in de Bijbel niet een heel andere definitie van geluk dan die ik op internet las? Ten Klooster schrijft over het vluchtige van geluksgevoel. Hij concludeert: 'Geluk moet dus dieper geworteld zijn in je bestaan om ook echt bestendig te zijn. Daarom ben ik een liefhebber van de Engelse term *human flourishing*. Dat gaat erover dat je leven in bloei staat. En mensen die opbloeien zijn mooi en aangenaam. Het aardige van bloeien is dat het tijd nodig heeft: een

» **‘Dat is waar iedereen naar verlangt, om volop te bloeien’** «

plant moet wortelschieten, gevoed worden en naar het licht toe kunnen groeien.’ Even verder schrijft hij: ‘Geluk is niet af te dwingen, maar moet opbloeien in ons leven, groeiend naar het licht van God.’

Begrijpen

Het beeld van geluk als opbloeien blijft me bij, omdat het reëler klinkt dan het extatische, wat hijgerige, idee van geluk. Het sluit ook aan bij het gesprek dat ik eerder had met Martine Hogendorf-Luchies, therapeut bij Spectrum. Mensen die ongelukkig zijn, komen geregeld bij haar terecht. Toch is ze als therapeut helemaal niet erop uit om mensen weer gelukkig te maken, vertelt ze aan de keukentafel bij haar thuis. ‘Waarmee ik mensen help, is om iets meer te begrijpen van wat zich op dit moment in hun leven aandient. Dat is heel belangrijk in het therapeutische proces: dat ik mensen leer kijken, waar ze niet willen kijken en leer voelen wat ze niet willen voelen. Want het is onze natuurlijke neiging om dat te vermijden.

We willen geen angst voelen. We willen niet ongelukkig zijn. Wij willen daarbij weg. Dat is heel logisch. Maar als je onder ogen durft te komen wat er is en leert begrijpen welke patronen daaronder liggen, geeft dat gek genoeg juist meer innerlijke rust en mogelijkheden tot groei. Dat is waar iedereen naar verlangt, om volop te bloeien. Maar het is nodig om eerst te begrijpen wat maakt dat het niet lukt of niet kan. Opbloeien is namelijk ook

een risicovolle, vaak pijnlijke aangelegenheid. Of zoals Anais Nin dat zo raak verwoordt: “En toen kwam de dag dat het risico om opgevouwen in de knop te blijven zitten, groter was dan het risico om te bloeien.”

Hoewel er best goede dingen te vinden zijn in zelfhulpboeken, heeft Martine ook last van het ‘quickfix-gehalte’. Want, stelt ze, daarmee wordt de verwachting dat

therapie de magische oplossing voor ongeluk is wel in de hand gewerkt. ‘Mensen worden niet per se geholpen met alleen inzichten. De meeste mensen die bij mij komen, weten allang hoe het

»

zit. Ze weten echt wel dat ze die verslaving weg moeten doen of dat ze uit die ongezonde relatie moeten stappen. Dat hoeft ik ze niet te vertellen. Maar er zijn blokkades, ook lijfelijk, waardoor mensen niet in staat zijn om te bewegen. Mensen daarin begeleiden is een veel langduriger proces. Het is ook de reden dat we bij Spectrum zoveel waarde hechten aan lichaamswerk; je kunt niet groeien door alleen je hoofd te gebruiken en je kunt niet bewegen met een lijf dat blokkeert. Ik kan best in een aantal sessies mensen de weg wijzen, maar het is niet zo interessant of ik de weg weet. Het is veel interessanter of jij in staat bent te begrijpen wat er zo moeilijk voor je is en om naar stappen te zoeken die bij jou passen.'

Maakbaar

Recent kwam het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) met nieuwe cijfers over hoe gelukkig Nederlanders zijn. Voor het eerst in lange tijd is het percentage dat zichzelf psychisch ongezond noemt, gestegen van de jarenlange stabiele twaalf naar vijftien procent. Volgens CBS-onderzoeker Tanja Traag 'een substantiële stijging die we zo nog niet eerder hebben gezien'. Bij jongvolwassenen, in de leeftijd van achttien tot vijftientwintig jaar, steeg dit percentage zelfs van veertien naar vijftientwintig procent. Het zijn cijfers die Martine raken. Hoewel ze met jong en oud werkt, ziet ze wel dat het aantal jongeren dat met een ernstige burn-out kampt, toeneemt.

» 'Het is heel normaal om je ongelukkig te voelen' «

'Dat zijn verdrietige cijfers die me tegelijkertijd ook fascineren. Natuurlijk hebben jongeren een soort idee over wat geluk zou moeten zijn. Die ideeën worden ook gevormd door die hele social-media toestanden. Jongeren groeien op in een wereld waarin alles maakbaar is. Alles is binnen een muisklik bereikbaar. Als vandaag iets stuk is, ligt het morgen op de mat. Alles is snel en dat

» ‘Beschikbaarheid, zonder oordeel, is superbelangrijk voor jongeren’ «

creëert ook een bepaalde sfeer van: ik kan het fixen, ik heb het allemaal in eigen hand. Daarbij hebben jongeren meestal nog niet de levenservaring dat ze met dingen geconfronteerd zijn die ze niet in de hand hebben.’

‘Zo gezien is de hele coronacrisis een erg nare en impactvolle gebeurtenis in het leven van jongeren (geweest). Ik heb zelf drie opgroeiende zoons en ik heb van dichtbij gezien hoe heftig het is als alles wat je als normaal beschouwt en wat houvast geeft, wegvalt. Logisch dat dit iets doet met het welbevinden van jongeren. Jongeren hebben nog geen doorleefd beeld van hoe het leven is en hoe je omgaat met tegenslagen. Zullen we ze daarin dan eerst maar eens proberen te begrijpen? En van daaruit met hen zoeken naar hoe ze dat beeld wat kunnen veranderen, zodat ze beter ermee kunnen omgaan? Dan passen geen algemene ideeën over wat geluk is of hoe je moet omgaan met ongeluk. Als therapeut wil ik me ver houden van algemene ideeën. Bij elke hulpvraag en iedere cliënt kijk ik met nieuwe ogen naar: wat maak jij mee of wat heb je meegemaakt waardoor je in je leven vastloopt of onrust ervaart? Als er algemene ideeën te geven waren - als je dit en dat hebt, dan zou je gelukkig zijn - dan hadden we daar allang een format voor gemaakt. Maar dat is er niet. Wat je als geluk beschouwt en de mate waarin je geluk kunt ervaren, is voor elk mens verschillend.’

Normaliseren

Zou de kerk iets kunnen doen om jongeren die hebben geleden onder corona bij te staan? Martine: ‘De enige weg die ik ken, is dat je probeert te begrijpen wat deze jongeren ervaren. Dus niet door een soort raamwerk naar jongeren kijken waarin ze moeten passen. Maar dat je je echt afvraagt: wat heeft deze jongen of dit meisje mij op moment te vertellen? En wil ik me daarvoor openstellen, wil ik beschikbaar zijn? Die beschikbaarheid, zonder oordeel, is superbelangrijk. Oordeel staat echt contact in de weg. Dat vergt van volwassenen of ouderen de moed en de wil om zich open te stellen en ook hun eigen kwetsbaarheid te delen. Als ik bij voorbaat vind dat deze jongere zich aanstelt of dat jongeren niet moeten zeuren over wat hun allemaal

>>

Martine Hogendorf-Luchies (1974) werkt sinds eind 2017 als therapeut bij Spectrum, een centrum voor therapie, pastoraat, opleiding en training. Ze is getrouwd en moeder van drie zoons.

Annemarie Nap in gesprek met Teun Warnaar

ontnomen is, dan kan ik hen niet meer ontmoeten. Maar als ik wil begrijpen wat hij of zij op dit moment ervaart, dan kan ik meezoeken naar wat nodig en helpend is.'

'Daarnaast is het heel belangrijk om te normaliseren. Het is belangrijk dat ze van volwassenen horen dat het heel normaal is om je ongelukkig te voelen of zorgen te maken en dat het goed is dat je dat deelt met elkaar. Zo kunnen we ze voorgaan in het leren omgaan met moeilijke gebeurtenissen. Maar dat kan alleen als we zelf bereid zijn om ook zelf de moeilijke dingen in ons leven onder ogen te komen.' Terug naar het begrip 'geluk'. 'Kun je zeggen', vraagt ik Martine, 'dat geluk wat overgewaardeerd wordt in onze samenleving?' 'Ja, dat vind ik wel. Er zijn namelijk maar moeilijk algemene dingen te zeggen over geluk. Mijn man heeft anderhalf jaar geleden een hersenbloeding gehad, een hele heftige gebeurtenis voor ons hele gezin. Toch hebben we ons juist in die tijd ook intens gelukkig gevoeld, naast dat we ook heel angstig en bezorgd

waren. Dat kan dus naast elkaar bestaan. Sterker nog, het moet naast elkaar kunnen bestaan.'

Heiligen

Met het verhaal van Martine in mijn achterhoofd praat ik in de KoepelKathedraal door met kapelaan Teun

Warnaar. 'Aanvankelijk had ik mijn bedenkingen bij een tentoonstelling in de kerk', biecht hij op. 'De kerk is een plek van eredienst en gebed. Een plek om God te ontmoeten. Maar ik zie nu dat het werkt. Mensen die normaal gesproken niet in de kerk komen, worden aan het denken gezet over geluk - dat het niet alleen maar te vinden is in oppervlakkig leven, maar dat er een diepere bron is.' Hij vertelt me dat precies vandaag (14 september) het de dag van de feest van de Kruisverheffing

» **'Bezorgdheid en geluk moeten naast elkaar kunnen bestaan'** «

is. 'Uiteindelijk hebben gelovigen een andere, diepere bron van geluk. Het kruis: Christus die voor ons geleden heeft. Dat betekent dat we niet al het geluk in het hier en nu hoeven te vinden, er is ook nog het hiernamaals. We mogen leren hoe

we betekenis kunnen geven aan lijden. Iedereen van ons komt daarmee in aanraking. Dat kun je niet ontwijken in het leven.' Daarom is de parochiepriester erg blij dat de heiligen ook een plek hebben gekregen in de tentoonstelling. 'De heiligen illustreren voor mij de betekenis van geluk: dat je wordt zoals God je bedoeld heeft. En dat is heel verschillend, kijk maar naar al die verschillende heiligen.'

Opstekers

Een kunstwerk uit de tentoonstelling dat veel indruk op hem maakte, is het minimalistische schilderij *het Laatste Avondmaal*, van Martijn Duifhuizen. Warnaar vertelt: 'Tijdens de opening van de expositie liep ik op een bepaald moment wat verloren rond. Ik vroeg me even af wat mijn rol was in het geheel. Toen ben ik gaan zitten voor het kunstwerk en mijn ogen werden als vanzelf getrokken naar het middelste gouden vlak dat Christus voorstelt. Ik besepte toen weer heel diep: bij Hem hoor ik. Zo kan kunst een ingang zijn naar God. Ik denk dat we geen dikke muur moeten bouwen om de kerk, maar mensen mogen uitnodigen. Zodat ze iets van dat geluk ervaren, hier op deze plek.'

Terwijl ik naar huis rijd, peins ik wat na over wat de zoektocht naar geluk zoal opgeleverd heeft. Dat jagen naar geluk een tamelijk zinloze operatie is, wist ik vooraf al wel. Maar 'opstekers' waren voor mij echt begrippen als groei en ontwikkeling. Is groei niet ook altijd pijnlijk? Er is, zoals Martine zei, geen format voor geluk. Geluk komt ook niet pas tevoorschijn wanneer alle ellende met een grote gum is uitgevlakt. Nee, geluk vind je midden in het leven, naast alle angst, pijn en teleurstelling. Dat is een concept van geluk dat zowel realistisch als hoopvol is. Daarvan word ik wel gelukkig.

ANNEMARIE VAN DEN BERG-NAP IS
JOURNALIST EN CULTUREEL ANTROPOLOOG

De tentoonstelling *Geloof in Geluk* is tot en met 3 april 2022 te bezoeken, van maandag tot en met zaterdag tussen 10.30-17.00 uur en zondag van 12.00-17.00 uur.
Adres: KoepelKathedraal, Leidsevaart 146, 2014 HE Haarlem. Voor tickets en (verplichte) reservering: www.koepelkathedraal.nl

» 'Is groei niet ook altijd pijnlijk?' «

verschijnt 2x per maand

10 nummers voor € 15,-

Hét christelijke magazine voor 50+

Bestel nu een proefabonnement:

Aanbieding!

Bestel de Elisabethbijbel nu voor slechts € 39,-

€ 18,99

Lezerstip

“Een toegankelijk geschreven dagboek dat spreekt van vertrouwen op een groot God en een liefdevolle Vader.”

– THEA WESTERBEEK, HOOFDREDACTEUR ELISABETH

75e editie!

Dé royalty-kalender

Prachtige kalender met fullcolour foto's van de koninklijke familie.

geluk
IN BEELD

A close-up portrait of a young man with wavy, light brown hair and blue eyes. He is wearing a dark red sweater. In the background, another person wearing a blue beanie and a grey and white patterned jacket is visible but out of focus.

Het geluk van Egbert Modderman:

**‘Ik kan diep gelukkig
zijn met iets heel
eenvoudigs’**

» ‘Als ik schilder, word ik opgezogen in het moment’ «

‘Schilderen maakt mij erg gelukkig. Ik ben dan bezig iets moois te creëren en dan kom ik toch meer tot mijn doel dan wanneer ik consumeer. Schilderen geeft mij gewoon een goed gevoel. Ook omdat het ervoor zorgt dat de maalstroom van gedachten in mijn hoofd ophoudt en ik opgezogen word in het moment. Ik ben dan helemaal gefocust.’ Om die focus te krijgen, schalde voorheen het Agni Parthene, uitgevoerd door een Russisch mannenkoor, door het atelier van Egbert Modderman. Tegenwoordig is het een uitvoering van de Messiah.

Het is niet zo dat Egbert Modderman (32) al van jongs af aan met penseel en verf in de weer is. Integendeel, hij maakte er pas zo’n zes jaar geleden serieus werk van. Vandaag hangen zijn schilderijen wereldwijd in musea, op exposities (onder meer op de expositie Maria Magdalena in Utrecht) maakt hij naam met de verbeelding van de zeven werken van barmhartigheid in de Martinikerk en biedt een vermaarde galerie zijn schilderijen aan.

De angst om vermalen te worden door de dagelijkse sleur van het arbeidersbestaan bij een bedrijf, deed hem besluiten het penseel op te pakken. ‘Ik heb de studie vormgeving ruimtelijk ontwerp afgerond en ging aan het werk bij een decorbouwer. Maar dat was niet aan mij besteed. Het voelde alsof ik een inwisselbaar leven leidde. Ik werd er ongelukkig van en wilde ontsnappen.’ Hij glimlacht zuinig. ‘Het is niet de beste motivatie om met schilderen te beginnen, maar het heeft mij veel gebracht. De eerste twee jaar waren nog niet echt een succes, maar ik ontdekte dat schilderen voor mij betekent dat ik iets doe wat van waarde is. Daarbij heb ik plezier om bezig te zijn en te blijven met schilderen. Dat is bijzonder, want ik ben van nature best wel lui.’

Naasteliefde

In zijn huiskamer, die ook dienst doet als atelier, staan

tal van schilderwerken in wording en afgeronde kunstwerken. Een daarvan is een portret van een Poolse dakloze in een stad, met ogen die de ziel diep raken. Typerend voor het werk van Modderman is dat bijna altijd de mens centraal staat, vastgelegd met emotie en oprecht meeleven. ‘Deze man kwam ik tegen bij de daklozenopvang waar ik wekelijks een avond doorbreng als vrijwilliger. Op een gegeven moment kreeg ik in de coronatijd sterk het gevoel dat ik deze man moest portretteren.’

Modderman groeide op in de GkV. Tegenwoordig noemt hij zich oecumenisch. In zijn werk komt het thema van de simpele en liefdevolle zorg van de mens voor de medemens vaak terug. ‘In kerken en vanuit het christelijk geloof gebeurt ontzettend veel goeds. Op een of andere manier komt dat niet altijd goed uit de verf.’ Moddermans’ eigen verfstreken laten juist dit eenvoudige, liefdevolle zien. Maar als hij zijn ultieme geluksmoment zou moeten schilderen, dan was dat geen daad van naasteliefde. ‘Een zelfportret op een krukje voor een camper met een kopje koffie uit het tankstation in de hand. Het meest intense geluk ervaar ik als ik diep gelukkig ben met iets heel eenvoudigs.’

MAARTEN BOERSEMA IS FOTOGRAAF,
TEKSTSCHRIJVER EN PREDIKANT

De God die ons oproept tot dienstbaarheid door aanbidding is niet een God die ons verzekert dat ons leven niet ontregeld zal worden; sterker nog, als we trouw zijn, kunnen we er maar beter van uitgaan dat we heel wat onrust zullen ervaren. Dit is misschien niet de God die we willen, maar het is tenminste een God van wie juist zijn complexiteit zo fascinerend is dat onze aandacht wordt getrokken door het wonder van het leven dat God ons heeft gegeven - een leven dat pijn en lijden omvat die geen zin lijken te hebben.

Stanley Hauerwas

Gods glorie, jouw geluk

Wat heeft de christelijke kerk vandaag te bieden op de markt van geluk? Mijn antwoord: het evangelie van Gods glorie. Is dat alles? Dat is alles. Het evangelie van Gods glorie is het goede nieuws dat God altijd groter is.

Hij is groter dan alles en iedereen bij wie we ons geluk zoeken, groter dan alles en iedereen waaraan we ons vastklampen in onze zoektocht naar zekerheid, groter dan onze drukte en tijdsnood, onze ontspanning en vermaak, onze grootste angsten, onze diepste geneugten en lusten, onze beschamende zwakheid, groter dan onze stoere kracht. In vijf punten wil ik uitleggen wat het evangelie van Gods glorie betekent voor menselijk geluk.

1. Ultieme grootheid

De gebedsleider in Psalm 96 heeft maar een paar versregels nodig om het verhaal van de glorie van de HEER, JHWH, de God van Israël, kernachtig samen te vatten (zie *kader 'Feest van herkenning'* voor uitleg van het kleurgebruik):

**'JHWH IS GROOT, PRIJZENSWAARD BOVENMATE,
GEDUCHTER DAN AL DIE ANDERE GODEN.'**
(Psalm 96:4, Willibord Vertaling)

Een bidder in Psalm 150 heeft genoeg aan een paar woorden, woord voor woord: de 'maat-van-zijn-grootheid' (Psalm 150:2), weergegeven als 'mateloze grootheid' (WV), of 'oneindige grootheid' (NBV). Zelf kies ik voor: 'ultieme grootheid'.

JHWH, de God van Israël, had ooit in de Tien Woorden duidelijk gemaakt dat Hij geen concullega's naast zich duldt (Exodus 20:5). Van diezelfde exclusiviteit is ook sprake als het gaat om zijn glorie, zoals Hij de profeet Jesaja laat zeggen:

**'IK BEN JHWH, DAT IS MIJN NAAM.
IK DEEL MIJN MAJESTEIT [GLORIE] NIET MET EEN ANDER,
NOCH DE LOF DIE MIJ TOEKOMT MET EEN BEELD.'**
(Jesaja 42:8, NBV)

In het Nieuwe Testament kan de apostel Paulus de inhoud van het evangelie samenvatten als 'de glorie van God' (1 Timotheüs 1:11). Dat is helemaal in lijn met het spreken over de glorie van JHWH zoals we dat in het Oude Testament tegenkomen. De inhoud van datzelfde evangelie samenvatten als 'de glorie van Christus' (2 Korintiërs 4:4), daarmee gaat Paulus nog een stap verder.

Die manier van zeggen roept een vraag op, wanneer je je herinnert dat JHWH verklaart zijn glorie niet te delen 'met een ander'. Is Christus dan niet 'een ander'? Ik heb een aanloop nodig (2) om die vraag te beantwoorden (3).

2. Een multitalent, maar dan oneindig anders

Als je echt onder de indruk wilt komen van de ultieme grootheid van God en van Christus, dan moet je je oor trainen in het opmerken van ongebruikelijke en opmerkelijke combinaties van zijn optreden in verschillende dimensies of van zijn eigenschappen. Met woorden van Stanley Hauerwas zou je

het de 'fascinerende complexiteit' van de levensechte God kunnen noemen.

Niemand vereert vandaag nog een godin als Ishtar of een god als Marduk. Bij JHWH is het een ander verhaal. Hij is geen oude geschiedenis, nooit van zijn leven: Hij overstijgt de dimensie tijd. Zijn woorden van meer dan duizenden jaren geleden spreken nog steeds:

'WIE ROEPT DE GENERATIES VANAF HET BEGIN?

IK, JHWH, IK WAS DE EERSTE

EN OOK BIJ DE LAATSTEN ZAL IK ZIJN.'

(Jesaja 41:4, NBV)

>>

Een feest van herkenning

In het Oude Testament kun je met grote regelmaat enthousiaste verhalen horen over JHWH's glorie. De verteller kan JHWH zelf zijn of een leermeester, profeet of aanbieder. De verhalen over JHWH's glorie zijn vaak te herkennen aan vaste zegswijzen die ik zelf graag Wijzen noem. In het Nieuwe Testament worden ze ook gebruikt als het gaat over de glorie van Christus. Het zijn er vier:

1. de Wijs 'OVERDADIG'

het woord 'glorie' en allerlei synoniemen, zoals 'glans', 'grootheid', 'luister', 'majesteit', 'pracht', en ook 'naam'.

2. de Wijs 'OVERTREFFEND'

verschillende varianten van de (vergelijkende en) overtreffende trap (vaak aangeduid met een uitdrukking als 'van alle ...', 'van de hele ...').

3. de Wijs 'UNIEK'

uitdrukkingen zoals: 'niemand is als Hij' (als retorische vraag: 'wie is als Hij?'), of het woord 'alleen'.

4. de Wijs 'CONTRAST'

een ongebruikelijke en opmerkelijke combinatie van Gods optreden in verschillende dimensies of van zijn eigenschappen.

Het is zonder meer de moeite waard er werk van te maken die vier Wijzen vast te leggen in je auditief geheugen. Dat kan je bij het lezen van de Bijbel mooie momenten van herkenning geven. In de teksten, gebruikt in dit artikel, heb ik gebruik gemaakt van vier verschillende kleuren om de Wijzen te markeren.

En wat Hij zal doen in de dimensie ruimte doet niemand Hem na:

‘DAN ZAL EEN HERBOREN VOLK JHWH LOVEN ALS JHWH HEEFT NEERGEZIEN VAN ZIJN HEILIGE HOOGTE, ZICH VANUIT DE HEMEL NAAR DE AARDE HEEFT NEERGEBOGEN OM HET ZUCHTEN VAN GEVANGENEN TE HOREN, OM VRIJ TE LATEN WIE DE DOOD NABIJ ZIJN.’
(Psalm 102:19-21, NBV)

3. Zo'n naam!

Het 'evangelie van de glorie van Christus', zoals Paulus het noemt — betekent dat dat deze Christus op de een of andere manier deelt in de identiteit van JHWH, de God van Israël? Dat we in die richting moeten denken, wordt duidelijk uit een passage van Paulus over 'Christus Jezus', zoals hij Hem dan noemt in een brief aan christenen in de provinciestad Filippi.

Het is alsof we zien gebeuren wat de bidder in Psalm 102 voorzag, dat God zich vanuit de hemel naar de aarde zou vooroverbuigen om ons zuchten te horen en ons van de dood te bevrijden, maar dan letterlijk:

‘HIJ DIE DE GESTALTE VAN GOD HAD, HIELD ZIJN GELIJKHEID AAN GOD NIET VAST, MAAR DEED ER AFSTAND VAN. HIJ NAM DE GESTALTE AAN VAN EEN SLAAF EN WERD GELIJK AAN EEN MENS. EN ALS MENS VERSCHENEN, HEEFT HIJ ZICH VERNEDERD EN WERD GEHOORZAAM TOT IN DE DOOD – DE DOOD AAN HET KRUIS. DAAROM HEEFT GOD HEM HOOG VERHEVEN EN HEM DE NAAM GESCHONKEN DIE ELKE NAAM TE BOVEN GAAT, OPDAT IN DE NAAM VAN JEZUS ELKE KNIE ZICH ZAL BUIGEN, IN DE HEMEL, OP DE AARDE EN ONDER DE AARDE, EN ELKE TONG ZAL BELIJDEN: ‘JEZUS CHRISTUS IS HEER,’ TOT EER [GLORIE] VAN GOD, DE VADER.’
(Filippenzen 2:6-11, NBV)

Leestips

- A. Augustinus, *Belijdenissen*. Vertaald en van aantekeningen voorzien door Wim Sleddens. Eindhoven (DAMON), 2019.
- W. H. Rose, 'Getuige zijn van Gods ultieme grootheid: Wat het zien van Gods glorie (ook) betekent'. In: *Hij is goed, hij is de Koning: De profeet Zacharia, de Hebreeuwse taal, het Evangelie en Gods glorie*. Franeker (Van Wijnen), 2020.
- W.H. Rose, 'Het Evangelie van Gods glorie'. www.tgcnederland.nl/series/glorieboek.

Het meest vergaand is wat Paulus hier zegt over de bijzondere naam die God Christus Jezus geeft: 'de naam die elke naam te boven gaat', noemt Paulus het. Dat kan maar één naam zijn: JHWH, traditioneel weergegeven met '(de) HEER, met hoofdletters. Paulus noemt twee lichaamsdelen die mensen gebruiken om Christus Jezus eer te geven: knie en tong. Dit zijn lichaamsdelen die JHWH noemt in zijn beschrijving van de reactie van mensen wanneer Hij zich zal presenteren als de enige redder in Jesaja 45:22-23.

'Christus Jezus is Heer': het gaat dus echt om de naam van JHWH, de God van Israël. 'Heer' was in de tijd van Paulus al een paar honderd jaar de weergave in de Griekse vertaling van de naam JHWH in het Oude Testament. Een hoofdstuk verder komt Paulus nog een keer terug op die woorden 'Christus Jezus is Heer'. Nu laat hij de bijzonderste naam voorafgaan door het voornaamwoord 'mijn'. Paulus wordt persoonlijk: 'Christus Jezus, mijn Heer.'

Deze persoon kennen zet het hele bestaan van Paulus in een nieuw licht. Alles wat hem in het verleden aanzien en status gaf, mag het riool in. Paulus spreekt de bereidheid uit te delen in het lijden van Christus en aan Hem gelijk te worden in zijn dood. Dat allemaal om een bijzondere reden (3:8): 'Het kennen van Christus Jezus, mijn Heer, overtreft immers alles.' Dat is voor Paulus ultiem geluk.

4. Een misverstand

Paulus is lyrisch. Zo'n reactie op het evangelie van Gods glorie kom je in het Oude en Nieuwe Testament vaak tegen. Toch zou het een misverstand zijn te denken dat Gods glorie en de glorie van Christus alleen evangelie is voor mensen in een jubelstemming. Twee voorbeelden.

De bidder in Psalm 86 voelt zich bedreigd en zoekt bescherming bij JHWH. Zijn vertrouwen dat JHWH hem zal antwoorden vindt zijn rust in Gods glorie

**‘IN DIT UUR VAN MIJN NOOD ROEP IK U AAN,
WANT U GEEFT MIJ ANTWOORD.**

**GEEN GOD IS U GELIJK, HEER,
UW DADEN ZIJN ZONDER WEERGA.**

**ALLE VOLKEN, DOOR U GEMAAKT, KOMEN
EN BUIGEN ZICH, HEER, VOOR U
EN PRIJZEN UW NAAM.**

**U BENT GROOT, U DOET WONDEREN,
U ALLEEN BENT GOD.’**

(Psalm 86:7-10, NBV)

Abraham trekt zich het lot aan van mogelijk goede en onschuldige mensen die het slachtoffer zouden kunnen worden wanneer God het oordeel voltrekt over de steden Sodom en Gomorra. Hij tekent protest aan bij de hoogste rechter:

**‘DAT KUNT U TOCH NIET DOEN! HIJ DIE RECHTER IS
OVER DE HELE AARDE MOET TOCH RECHTVAARDIG
HANDELEN?’**

(Genesis 18:25)

Abraham staat in een lange rij van mensen als Jakob, Mozes, Amos, Jeremia, Habakuk en Job, die bij God protest aantekenen. Dat kan hand in hand gaan met een groot geloof, omdat indringende vragen aan het adres van God een weerspiegeling kunnen zijn — in een situatie die ermee in strijd lijkt — van het geloof dat God goed, machtig en

liefdevol genoeg is om op te treden en dingen recht te zetten.

5. Oh, Happy Day

‘Nog een keer!’, ‘zelf doen!’: kinderen krijgen niet gauw genoeg van een mooie ervaring, en al gauw willen ze wat ze iemand hebben zien doen, zelf doen. De schrijvers en sprekers in het Oude Testament hebben deze reactie voorzien. Ze moedigen, bijvoorbeeld in Psalm 96, hun lezers en luisteraars aan het zelf te doen: de God die ‘prijzenswaard bovenmate’ is zelf te ‘prijzen’, hem te ‘zegenen’, ‘groot te maken’, kortom jezelf en/of anderen ‘op JHWH’s glorie wijzen’ (traditioneel weergegeven met ‘verheerlijken’).

Pastor-theoloog Eugene Peterson deed eens een opmerkelijke uitspraak over wat het belangrijkste is wat een voorganger elke zondag doet. Volgens hem is dat het uitspreken van de woorden ‘laten we God aanbidden’. Wat mij betreft zeggen we het elke dag van de week, tegen jezelf, tegen elkaar: ‘Laten we God aanbidden.’ Niet om andere stemmingen en ervaringen weg te duwen, maar om ruimte te creëren voor alles wat zich afspeelt tussen het eerste en het laatste woord van die bekende reeks van woorden die Ramses Shaffy ons aanreikt. Deze woorden had hij weer ontleend aan het lied *Oh Happy Day* van folkzangeres Joan Baez:

‘ZING, VECHT, HUIL, BID, LACH, WERK EN BEWONDER’

Als je dat doet, dan is het aardse leven goed. Dat is ultiem geluk.

**WOLTER ROSE IS DOCENT SEMITISCHE TALEN EN
CULTUREN AAN DE TUK**

Luisteroefening

Als luisteroefening schrijf ik hier een strofe van drie versregels over uit Psalm 113. Alle vier Wijzen zijn erin terug te horen. Luister maar of je de Wijzen waaraan je kunt herkennen dat er iets over JHWH’s glorie wordt gezegd, kunt onderscheiden:

**JHWH STAAT HOOG BOVEN ALLE VOLKEN
ZELFS BOVEN DE HEMEL STAAT ZIJN GLORIE.
WIE IS ALS JHWH, ONZE GOD?**

**HIJ TROONT IN DE HEMEL DAARBOVEN,
HIJ ZORGT VOOR DE AARDE BENEDEN.**

WIE IS ALS HIJ IN HEMEL EN OP AARDE?
(Psalm 113:4-6, wv)

Geluk voor het grijpen?

We willen graag gelukkig zijn en wie niet zou je zeggen? Ook in Zuid-Afrika zoeken mensen het geluk. Maar hoe krijg je dat? Kun je dat zo maar pakken? Op de goede manier door in te investeren in eigen opleiding, werk en inkomen. Op de verkeerde manier als mensen losgeslagen zijn en denken dat het geluk voor het grijpen ligt door recht in eigen hand te nemen en deel te nemen aan plunderingen en brandstichtingen in Durban, andere steden en dorpen KwaZulu Natal en andere provincies. Ook Sizanani South Africa (SiSA) in het Nqutu district heeft hiermee te maken gekregen.

Geluk voor het grijpen? Het antwoord laat zich raden. Er is een goede reactie en een slechte reactie om gelijk vorm te geven.

Desondanks verliezen de werkers van SiSA de moed niet en blijven werken met uw hulp aan alle mogelijkheden om mensen in Zuid-Afrika met diaconaal ontwikkelingswerk te laten werken aan hun geluk!

Helpt u mee?

Bedankt namens alle medewerkers van Sizanani South Africa.

Sizanani faciliteert kleinschalig ontwikkelingswerk gerelateerd aan het zendingswerk van de Nederlands Gereformeerde Zendingsvereniging Nqutu (NGZN). Sizanani South Africa (SiSA) biedt naast de verschillende projecten zoals groentetuinen, kippenfokkerijen, naaiateliers ook cursussen op het gebied van ondernemen en alfabetisering. Ook geeft ze startkapitaal aan beginnende ondernemers. SiSA zet zich ook in voor aidspatiënten en hun kinderen. Door Sizanani Education Trust (SET) worden studiebeurzen toegekend. Als u dit werk financieel wilt steunen, stort dan uw bijdrage op bankrekeningnummer NL15ABNA0474416038 tnv Sizanani. Stichting Sizanani is ANBI geregistreerd. Voor meer informatie zie www.sizanani.nl

LATEN WE *elkaar helpen*

kijk voor meer informatie op www.sizanani.nl

Gelukkig(er) in de liefde?

Sinds enkele jaren wordt Anne Marie en mij aangeraden naar het Marriage Encounter relatieweekend te gaan. Ik heb dit 9 jaar succesvol weten te traineren. Ik meende daar valide argumenten voor te hebben. Ten eerste vertrouw ik niemand die iets probeert te verkopen in de tale Albions. Kun je het niet in het Nederlands zeggen, dan zal het wel niet belangrijk genoeg zijn.

Als tweede leer je op zo'n weekend over je gevoelens praten. Nou, dat kan ik al. Ik heb namelijk een bijzonder rijk gevoelsleven. Bovendien kost zo'n weekend je ook echt een weekend.

Een weekend praten over gevoelens lijkt me wat al te vrouwelijk.

Goed, ik had nog veel meer redenen, en ik viel mezelf dan ook een beetje tegen het niet langer tegen te hebben kunnen houden. Dit voorjaar werd de peer pressure te sterk en ben ik bezweken. Kruis in agenda gezet. Geld overgemaakt. Oppas gezocht. Mak in de auto, op naar de slachtbank.

Maar verdraaid nog aan toe; ik weet niet hoe ze het deden; maar het was gewoon een ontzettend goed, leerzaam en gezellig weekend! Wel een beetje vol. Ik had nog een fijn boek mee, maar dat is in mijn tas gebleven.

En wat blijkt dan? Dan ken je elkaar al, even rekenen, 20 jaar, heb je allebei geen moeite met praten en toch hoor je dan zoveel nieuwe dingen van je lieve vrouw.

En sinds dit weekend zing ik dan ook met nog meer overtuiging dan daarvoor mee met Frans Halsema: "Zij kent al mijn dromen en mijn wanen. Al mijn haast en al mijn honger en mijn spijt. Als ik lach kent zij alleen de tranen die daar achter liggen in de tijd. Zo alleen maar wil ik verder leven. Schuilend bij elkaar. En als ik oud moet worden, dan alleen met haar."

Het is toch vreemd dat er nog mensen zijn die zonder APK de weg niet op durven, maar wel jaar in jaar uit doormodderen met hun relatie?

Dus, ben je nog niet naar een Marriage Encounter relatieweekend geweest en is je relatie je toch wat waard? Stop dan met het bedenken van uitvluchten! Allemaal onzin; gewoon kruis in agenda, geld overmaken, eventueel oppas organiseren en gaan! Moet je eens kijken hoe jullie daar van opknappen.

Pieter

Marriage Encounter
Ontdek je lief

Van stoeien
naar groeien
online workshop
5 nov 2021

ME & WE
relatieweekend
21-23 jan 2022

Ik ben
fantastisch
online workshop
28 jan 2022

ME & WE
relatieweekend
25-27 mrt 2022

A close-up portrait of a middle-aged man with short, light-colored hair and a full white beard and mustache. He is wearing a blue patterned button-down shirt. The background is a blurred, textured wall with warm tones.

Het geluk van Joop Teeuwen:

**‘Het maakt me gelukkig
er te mogen zijn voor
kwetsbare mensen’**

» ‘We hoeven het hier niet perfect te doen’ «

‘Geluk heeft voor ons onder andere te maken met het verzamelen van gedeelde ervaringen. We kunnen er bijvoorbeeld erg van genieten om samen een NS-wandeling te maken.’ Hij kijkt zijn vrouw aan die aan de andere kant van de kamer zit. Ze knikt instemmend. Joop en Rina Teeuwen werken allebei voor de hulporganisatie ZOA, maar wel in verschillende landen. Hij in Zuid-Sudan en zij tot voor kort in Afghanistan. Ze zijn ongeveer een derde van het jaar bij elkaar. ‘Als ik na een lange reis weer terug ben in Nederland, dan is een maaltijd met onze volwassen kinderen groot geluk.’

Teeuwen heeft in zijn leven de zwarte kanten van de mensheid gezien in landen als Darfur, Afghanistan en Nigeria. ‘Afgelopen weken kregen we veel hulpverzoeken van oud-collega’s uit Afghanistan en dan besef je hoeveel geluk je hebt gehad dat je in Nederland bent geboren.’ Zijn werk is geen doorsnee baan van negen tot vijf, maar daarover klaagt Teeuwen niet. ‘Juist de variatie, het avontuur en het bijdragen aan het welzijn van anderen maken het werk mooi. Het is bevredigend als je ziet en ervaart dat ons werk van ons als hulpverleners impact heeft. Dat noem ik werkgeluk.’ Niet dat alles goed gaat, integendeel. Vaak heeft hij ook het gevoel dat het werk hem bij de handen wordt afgebroken. ‘Ik heb diepe bewondering voor de weerbaarheid van veel lokale collega’s met wie ik heb samengewerkt. Ze blijven maar doorwerken, hoewel de context soms verschrikkelijk is. Ik heb wel eens de gedachte dat een gemiddelde Nederlander niet meer zo weerbaar is.’

Primusbrander

Dat Teeuwen zijn werk al dertig jaar met plezier

doet, heeft ook te maken met zijn levensinstelling. ‘Ik geloof in een nieuwe hemel en aarde en dus in volmaakt hemels geluk. Dat geeft ontspanning en relativeert ook veel in het aardse leven. We hoeven het hier niet perfect te doen en dat kunnen we ook niet.’ Maar Teeuwen voelt zich ook geroepen om als ambassadeur van Christus op aarde zijn medemens met de ogen van Christus te bekijken. ‘Als ik zou weten dat Christus morgen zou terugkomen, dan zou ik vandaag nog hard aan het werk gaan. Het maakt me gelukkig om er te mogen zijn voor de kwetsbaren in deze wereld.’

Maar de komende dagen zoekt hij zijn geluk samen met zijn vrouw elders. ‘Mijn eerste associatie bij het woord geluk is dat ik voor een tent zit. Voor me een primusbrander waarop eten staat te pruttelen en ik zit erbij met een mooi boek in de handen.’ Teeuwen hoopt in de komende weken dat beeld samen met zijn vrouw weer werkelijkheid te laten worden. Ze gaan kamperen.

MAARTEN BOERSEMA IS FOTOGRAAF,
TEKSTSCHRIJVER EN PREDIKANT

Evangelisch College

Deeltijdopleidingen en cursussen voor volwassenen die hun geloof willen verdiepen en versterken

Bijbel • Theologie • Missionair Werk • Pastoraat Jongerenwerk • Prediking • Leiderschap

Verdiep je geloof

Maak kennis met ons onderwijsaanbod:

www.evangelisch-college.nl

Stichting Woord en Wereld

Nader Bekeken: een gezonde boodschap voor kerk en wereld

Nader Bekeken is een maandblad om het gereformeerde leven te stimuleren en te versterken, een gezonde boodschap voor kerk en wereld. Samenwerken aan het verlangen om opgewekt, eigentijds en gelukkig gereformeerd te zijn.

Ga nu naar woordenwereld.nl voor een abonnement!

De cahiers van Woord en Wereld

Verantwoord meehelpen aan gereformeerde meningsvorming

Woord & Wereld geeft handzame boekjes uit: prima studiemateriaal, dat verantwoord meehelpt aan gereformeerde meningsvorming.

Ga nu naar woordenwereld.nl voor een abonnement en ontvang elk jaar vier boekjes voor slechts € 41,00!

 Ook in de boekhandel verkrijgbaar.
  @NaderBekeken
  www.facebook.com/naderbekeken

ZOAC
van noodhulp naar wederopbouw

We zijn er.

Ook als geluk ver te zoeken is.

We zijn er voor mensen die alles kwijt zijn geraakt door een oorlog of een ramp. Samen met jou kunnen we in noodsituaties snel te hulp schieten. We blijven trouw door te helpen bij het opbouwen van een nieuw bestaan. Net zo lang totdat mensen zichzelf weer kunnen redden.

Meer weten of ons werk steunen? Ga naar zoa.nl of doneer via **NL02 RABO 0387512012**

CONTEXTUEEL THERAPEUT AGNES HUIZENGA:

‘IK ZIE GEEN TEGENSTELLING TUSSEN AARDS EN HEMELS GELUK’

Agnes Huizenga excuseert zich voor haar natte haar. Ze is vlak voor het gesprek nog gaan zwemmen in de recreatieplas even verderop. ‘Als er dan een meerkoetje net naast me boven komt, met zo’n groen takje in zijn bek, dan voel ik me gelukkig. Het zit voor mij in de kleine dingen, op veel momenten van de dag: een kopje thee in het zonnetje is vaak al genoeg. Geluk ligt dicht tegen dankbaarheid aan, genieten van de zegeningen in het leven.’

Was je altijd al zo, of heb je het geluk moeten ontdekken?

‘Ik ben wel vrolijk van karakter, dat helpt. Gelukkig word ik niet geplaagd door veel angsten. Maar dat wil niet zeggen dat ik niet heel bezorgd kan zijn en heel verdrietig. Maar geluk hangt niet alleen af van je karakter, geloof kan iets doen wat karakter overstijgt. Vanochtend las ik nog zo’n tekst...’ Ze pakt de Bijbel erbij. ‘Hier, Johannes 8:12. “Als je in mij gelooft, dan heb je het licht van het leven.” Als je kunt zeggen dat je in Jezus gelooft, dan is het licht er dus al, ook als je je somber voelt.’

Toch zal je in je praktijk veel mensen ontvangen die helemaal niet gelukkig zijn.

‘Zeker. Ik behandel vrij veel mensen met burn-out-klachten. Dan kijk je bijvoorbeeld naar de balans tussen geven en ontvangen. Omdat ze bijvoorbeeld te veel gegeven hebben, en uitgeput zijn geraakt. Dat is de as waarlangs ik werk. Veel mensen zijn het contact kwijt met wat ze zelf nodig hebben en te veel gericht op wat de ander van hen vraagt. Als ze gelovig zijn, laat ik hun zien dat God dat erkent en wat Hij allemaal al heeft meegegeven aan gaven en plezier. Als je daarmee in contact komt, dan kan het weer gaan stromen in je leven. Leer te genieten van een meerkoetje. Kijk eens een minuutje naar de wolken voordat je op de fiets stapt om naar een afspraak te gaan.’

Je werkt ook voor New Wine, waar het vaak gaat over de theologie van het koninkrijk. Wat bedoelen jullie daar precies mee?

‘Eigenlijk gaat het dan om shalom, om heelheid. Dat God shalom brengt op alle terreinen van het

>>

Agnes Huizenga (60) heeft een praktijk in contextuele therapie en coaching en houdt zich bij New Wine bezig met gebedspastoraat. Ze is getrouwd en woont in Houten.

leven, fysiek, psychisch, geestelijk, het leven als een geheel. Ik zie dan ook geen tegenstelling tussen aards en hemels geluk. Een kopje theedrinken is ook hemels geluk. De shalom van God gebeurt al vandaag, niet alleen na dit leven. Lucas schrijft dat de Geest van de Heer op ons rust om aan de armen het goede nieuws te brengen, aan gevangenen vrijlating en nog een paar dingen. Dan staat er, met een verwijzing naar Jesaja: om een genadejaar van de Heer uit te roepen. Alsof hij zeggen wil: kijk eens, het gebeurt nu. Het genadejaar is er nu en is er ook nog niet. Want vaak is het dikke prut in ons leven, dat hoort er helemaal bij. Maar het geluk is er ook, de lichtstralen van hemels geluk schijnen nu al. Dat maakt het leven tot een eenheid.'

» 'VAAK IS HET DIKKE PRUT IN ONS LEVEN, DAT HOORT ER HELEMAAL BIJ'«

Wat betekent dat concreet?

'Bijvoorbeeld dat we nu al mogen werken aan innerlijke genezing, zoals in het gebedspastoraat, omdat we geloven dat God ook nu geneest. Alleen is het nog niet definitief. Soms kom je weer thuis en struikel je in de garage over een fiets. Dan kan ik tijdens een bijeenkomst nog zo vredig voorgesorteerd zijn, maar dat is dan even weg. Het is nog heel dun, het kan zo weer weg zijn. Je hebt altijd te maken met de soevereiniteit van God. Je kunt je soms suf bidden voor iemand, terwijl er niets gebeurt.'

Dat klinkt als veel groter dan die paar geluksmomentjes op een dag.

'Als het gaat om geluk, dan is er ook een constante. Dan denk ik aan de vruchten van de Geest: vrede, zachtmoedigheid, zelfbeheersing... Geluk wortelt in een onderstroom. Volgende week word ik zestig, daarom denk ik op het moment daarover veel na. Het leven met God versterkt voor mij die onderstroom van geluk. Het weten dat je vergeven bent, dat je geliefd bent, dat ik mijn plek mag innemen in zijn bedoeling met mijn leven. Ik heb een paar momenten gehad dat ik het moeilijk had en God echt heel dichtbij heb ervaren,

>> 'GODS SHALOM GEBEURT AL VANDAAG' <<

dat was heel bijzonder. Daardoor heb ik een sterk verlangen gekregen naar God. De geluksmomenten poppen daaruit op. Ik weet dat als ik ziek word, als er dingen gebeuren waar ik echt heel verdrietig om ben, dat dat toch van een andere orde is. Wat er ook met mijn leven gebeurt, het besef dat ik veilig ben bij Hem is niet meer weg te kapen. Dat gun ik elk mens. Wat ik bij New Wine doe, gaat daarover en wat ik in mijn werk doe in zekere zin ook.'

'Er zijn twee uitgangspunten die mij in mijn leven erg geholpen hebben. De eerste komt van Oswald Chambers die zei dat het leven meer tragisch is dan ordelijk. Ordelijk wil zeggen: als ik gezond leef, word ik niet ziek. Of: als ik braaf de regels volg, overkomt mij geen onnodige narigheid. Maar zo is het leven niet. De een wordt zwaar getroffen, de ander stapt luchtig door het leven. Dat is ongerijmd, waarbij het verschil maakt of je in Syrië of in Nederland woont.'

En het tweede uitgangspunt?

'Dat is dat God altijd goed is. Dat komt dicht bij het idee van de glorie van God als bron van geluk, waarover Wolter Rose het in zijn artikel heeft. Ik zeg er niet bij: en toch... Dan zou het ongerijmde van het leven in mindering komen op de goedheid van God. Hij is gekomen om te redden, dat is volle bak beschikbaar. Er zit wel spanning tussen beide uitgangspunten. Daarom ben ik niet zo verrast als er iets ergs gebeurt. Gelukkig kan ik enorm goed janken, dat is erg fijn, dan komt het eruit. In mijn eigen leven kan het ook flink zeuren en pijnlijk zijn. Dan strijd ik met God, trap ik Hem tegen de schenen. Ik denk dat dat wel mag van Hem. Dat God goed is, wil niet zeggen dat je niet mag piepen, niet aan de zoom van zijn kleed zou mogen hangen.'

Hoe ga je hiermee om als je mensen in je praktijk krijgt die niet gelovig zijn?

'Veel mensen komen bij mij terecht, omdat ze me kennen uit het christelijke wereldje.

Maar ik blijf ook bewust werken voor neutrale instellingen zoals het UMC, omdat ik graag ook andere mensen ontmoet. Ik ben benieuwd hoe zij leven en welke vragen ze hebben. Ze weten altijd dat ik christen ben en als ik me voorstel, vertel ik daar wat over. Maar er is ook een grote overlap, de natuur, de mensen, de schoonheid. Ik wil graag weten hoe zij zin geven aan hun leven. Dan zeg ik heus wel eens, als het passend is, dat God voor mij de bron is.'

Willem Maarten Dekker schreef: 'Geluk is dat het leven goed is zoals het is.' Herken je dat?

'In therapie gaat het vaak over het aanvaarden van de realiteit zoals die is, dat die niet wordt ontkend, dat je er niet omheen kunt. Dan moet je vertrouwen erin zien te krijgen dat je het vermogen hebt het verdriet te dragen. Van geluk is dan nog geen sprake, maar het is wel een voorwaarde om die kant op te gaan bewegen. Als de afgrond peilloos lijkt, als je leeft met angst voor verlaten of de dood, dan kun je zomaar in een verslaving of iets dergelijks terechtkomen. Ik merk dat ik me wel durf te laten raken in mijn praktijk, ik laat ook wel eens een traantje. Op zo'n moment besef ik sterk dat we aan elkaar gegeven zijn. Niet van: kijk mij nou eens, maar dat ik mijn kracht haal uit mijn omgang met Christus. Omdat ik ergens besef, met wie ik ook spreek, dat ik het namens Hem doe. Dat Hij het mogelijk maakt in het lijden van de ander te kunnen zijn, zoals Hij ook in ons lijden is.

>> 'HET LEVEN IS MEER TRAGISCH DAN ORDELIJK' <<

Echte geluksmomenten zitten toch wel in de omgang met mensen, als je de ander echt ontmoet. Daarvoor heb je innerlijke rust nodig. Van buiten ben ik een beweeglijk mens, maar van binnen ben ik heel rustig. Dat zie ik als geschenk van God. Verder leef ik gewoon, ik zie wel wat er gebeurt. Dat te zeggen, ook in gesprekken, geeft me een soort van vrijheid.'

ARIE KOK IS AUTEUR EN TEKSTSCHRIJVER

God als je happy place

TEKST LOIS VAN BRUGGEN

‘Daarom verheugt zich mijn hart en juicht mijn ziel, mijn lichaam voelt zich veilig en beschermt... U wijst mij de weg naar het leven: overvloedige vreugde in uw nabijheid, voor altijd een lieflijke plek aan uw zijde. (Psalm 16:9, 11)

In Psalm 16 is David, een gelovige, aan het woord. Hoewel het woord ‘geloof’ in de psalm niet voorkomt, gaat het er wel over. Geloof heeft alles te maken met vertrouwen: in het Engelse *faith* zitten die beide betekenissen heel duidelijk. Ook in het Nederlands kun je ‘geloof’ zo gebruiken, denk maar aan André Hazes’ *Zij gelooft in mij*. De Heidelbergse Catechismus omschrijft het net zo: ‘Een waar geloof is een stellig weten en een vast vertrouwen.’

Het is gemakkelijk om bij geloven aan iets cognitiefs te denken, iets dat je weet. Mij valt in Psalm 16 op hoe emotioneel en lichamelijk David zijn geloof, zijn vertrouwen, verwoordt. ‘U bent mijn geluk... mijn enig bezit... ik ben verrukt... daarom verheugt zich mijn hart en juicht mijn ziel’. En zelfs ‘mijn lichaam voelt zich veilig en beschermt’. Het treft me hoe ver dat gaat. Het is niet alleen hoofd – ‘ik weet dat ik bij God veilig ben’ – het is ook gevoel, en dan nog intens gevoeld gevoel: je hele lichaam gaat erin mee. Pure tevredenheid.

Het doet me denken aan een ontspanningsoefening die ik ken. Je kunt het ook mindfulness noemen. Het gaat als volgt. Je gaat rechtop in een stoel zitten, sluit je ogen en zorgt ervoor dat je je helemaal bewust bent van je lijf. Hoe je ademt, welke spieren gespannen zijn, waar je benen en rug de stoel raken, hoe je voeten op de grond staan. Vervolgens stel je je voor dat je op een plek bent waar je helemaal ontspannen bent. Je zou het je *happy place* kunnen noemen. Je beeldt je in waar je bent, wat je ziet, wat je voelt, hoort, ruikt en proeft.

Het idee is dat hoe vaker je die oefening doet, des te gemakkelijker je dat gevoel van complete ontspanning op kunt roepen op de nodige momenten. Denk er eens over na: welke situatie zou jij je inbeelden?

Happy place

Wat David in Psalm 16 beschrijft, klinkt als pure tevredenheid. ‘Mijn lichaam voelt zich veilig en beschermt... overvloedige vreugde in uw nabijheid.’ God is Davids *happy place*. Dat vind ik treffend. Zelf denk ik bij mijn happy place meer aan dingen als zacht licht, fijne muziek, een zitzak en een kop thee, dan pas aan God. Psalm 16 daagt me hierin uit. Gaat mijn geloof mijn hele lijf door? Kan ik het beschrijven in termen als ‘mijn hart verheugt zich en mijn ziel juicht, mijn

lichaam voelt zich veilig en beschermt’? Heeft God een plek in mijn happy place? En zo nee, waarom eigenlijk niet? Mis ik hier misschien iets?

>> ‘Voor altijd een lieflijke plek aan Gods zijde’ <<

Ik bedoel niet dat zo’n intens beleefde geloofsvreugde de standaard zou moeten zijn. God heeft ook alles te maken met verdriet, woede, verslagenheid of gewoon dagelijks leven. David was ook bekend met lijden. Juist daarin is God zijn toevlucht, de plaats waar hij echt geluk vindt. Dat wil Hij ook voor ons zijn. In Christus vinden we de weg naar het leven: overvloedige vreugde in Gods nabijheid, voor altijd een lieflijke plek aan Gods zijde. Geniet ervan!

LOÏS VAN BRUGGEN IS PROMOVENDA AAN DE TUK

Lied Luister op Youtube naar het lied *In deze stilte* van Sela. Meteen luisteren? Scan dan de QR-code met je mobiele telefoon.

Geluk een alledaags wonder

De zoektocht naar geluk lijkt een typisch westerse aangelegenheid, een luxeprobleem. Op zoveel plekken in de wereld zijn mensen aan het overleven, en dat geldt soms ook voor ons. Kun je wel gelukkig zijn, ook als het leven niet perfect is? Hierop zochten *OnderWeg*-redacteuren en theologen Pieter Kleingeld en Geranne Tamminga een antwoord. Uiteraard keken zij daarvoor eerst in hun uitgebreide boekenkast. Twee auteurs hielpen hen op weg: Tish Warren en Pete Greig. Een tweegesprek over geluk in tijden van verdriet.

Pieter: 'Kun jij eigenlijk gelukkig worden van kleine dingen?'

Geranne: 'Ik ben gelukkig op de momenten dat we als gezin samen zijn. Ik zou het geluk dan wel willen vasthouden en misschien in een doosje willen stoppen... Maar geluk moet je volgens mij overkomen. Dat gebeurt bijvoorbeeld als je een alledaagse situatie ineens met andere ogen ziet, geluk heeft te maken met verwondering. Dat heb ik geleerd van Tish Warren. Zij leert me bewust met de gewone dingen van het leven om te gaan. Want juist in het alledaagse ontmoet je God.'

Pieter: 'De alledaagse werkelijkheid is alleen vaak wel rauw, dat ziet Tish Warren ook. In haar tweede boek vertelt ze dat haar predikant ooit zei: "Je kunt er niet op vertrouwen dat God ervoor zorgt dat je niets slechts overkomt." Bam! Die komt wel binnen. Tegelijkertijd denk ik ook: ja, zo is het echt! Ergens word ik daar ook weer gelukkig van.'

Geranne: 'Omdat het recht doet aan de realiteit?'

Pieter: 'Vooral omdat het me herinnert aan de belofte dat God betrokken is op die weerbarstige realiteit. Dat helpt me. De werkelijkheid is ingewikkeld, maar God is erbij. Niet dat ik God vervolgens kan narekenen, maar het helpt me om mijn hoop op betere tijden om te zetten in vast geloof dat die tijden er ook zullen komen. Om dezelfde

reden kan ik ook gelukkig worden van een psalm over teleurstellingen.

Pete Greig schreef hier ook een boek over: *Als God zwijgt*. Je zou het een boek voor ongelukkige mensen kunnen noemen, want het gaat over onbeantwoord gebed. Gek genoeg word ik best gelukkig van zijn boek. Want Greig laat me zien dat God weet heeft van mijn teleurstelling, mijn onvervulde verlangens en onbeantwoorde gebeden. Dat Hij daar zelfs bij betrokken is, dat het Hem raakt. Ongeluk kan dus ook een aansporing zijn om meer te gaan geloven en meer te verwachten.'

Geranne: 'Sommige dichters en muzikanten roepen dat gevoel ook bij mij op, wanneer zij het leven met open eindjes beschrijven. Juist in gloriemomenten zijn ook de rafelrandjes zichtbaar en hoorbaar.'

Lees- en luistertips

- Pete Greig, *Als God zwijgt*,
- Tish Warren, *Liturgie van het alledaagse* (2018), *Bidden in de nacht* (2020)
- Psalm 23, Psalm 1
- *Amazing Grace*
- *Wij blijven geloven* (Mensenkinderen)
- *Nada te turbe* (Taize)
- *In deze stilte* (Sela)

Pieter: 'Je kunt dus blijkbaar teleurgesteld of verdrietig zijn en tegelijkertijd gelukkig. Omdat er gewoon periodes in je leven zijn dat het niet leuk is. Als ik dat zeg hoor ik Jeremia, Ezechiël en Maria instemmend hummen. Mag het ook een tijdje rottig zijn?'

>> 'Mag het ook een tijdje rottig zijn?' <<

Geranne: 'Of misschien je hele leven? Sommige mensen hebben weinig om naar uit te kijken. Dat schrijft Tish Warren ook in haar tweede boek: *'Als we verdrinken, hebben we een reddingsboei nodig, en onze reddingsboei in verdriet kan niet louter de optimistische gedachte zijn dat de omstandigheden zullen verbeteren. We weten immers dat dat niet zal gebeuren. We hebben gebruiken nodig die niet slechts onze vrees en pijn verzachten, maar die ons leren om te wandelen met God in de vuurproef van onze eigen kwetsbaarheid.'* Dit heeft eigenlijk

echt niets meer te maken met ons streven naar geluk, naar een perfect leven. Dit is van een heel andere orde.'

Pieter: 'Dat doet me denken aan het lied *Amazing Grace*. Barack Obama zong dat in een Afro-Amerikaanse kerk in Charleston na de verschrikkelijke aanslag daar. Generaties zwarte mensen hebben dit lied aan elkaar doorgegeven, wachtend op de vrijheid. De vallei van de duisternis van Psalm 23 kan ook misschien wel meerdere generaties lang duren.'

Geranne: 'Wij blijven geloven dat onder miljoenen, de Heer van de schepping een plan voor ons heeft.' Dat vind ik een geweldig mooi lied, zeker in de uitvoering door de band Mensenkinderen.'

Pieter: 'Misschien is dat ook wel de kracht van liturgie. Dat je blijft zingen over grazige weiden en diepe dalen, ook al beleef je dat op dat moment niet.'

Geranne: 'Ja, en dan blijven doorzingen. Tot het moment dat je het echt beleeft. Tot je erin leeft.'

JACOMINE OOSTERHOFF-BOER IS TEKSTSCHRIJVER EN EINDREDACTEUR VAN *ONDERWEG*

ADVERTENTIE

Ook u kunt meebouwen aan gereformeerde theologie

De Stichting Afbouw subsidieert de uitgave van dissertaties en andere wetenschappelijke publicaties van leerlingen van de Theologische Universiteit te Kampen (Broederweg). Sinds 1957, toen de Stichting Afbouw werd opgericht, is al bij meer dan 165 publicaties financiële steun verleend. Zie onze website voor een actueel publicatieoverzicht en overige gegevens.

Er staan nog veel meer projecten op stapel. Het benodigde geld wordt verkregen door middel van giften, schenkingen, legaten en erfstellingen. Als bestuur van de Stichting Afbouw hopen wij ook in de toekomst ons werk te kunnen voortzetten, ter bevordering van de gereformeerde theologische wetenschap. Wilt u ons daarbij helpen?

B. Kamphuis, voorzitter
P.H.R. van Houwelingen, secretaris
J. Bos, penningmeester
J.M. Burger, lid

www.stichtingafbouw.nl • IBAN: NL59ABNA0631836934
t.n.v. Stichting Afbouw te Kampen • info@stichtingafbouw.nl

STICHTING AFBOW KAMPEN

A close-up portrait of an elderly woman with short, wavy, light-colored hair. She is wearing red-rimmed glasses and a pearl earring. She is smiling and looking upwards and to the right. She is wearing a red cardigan over a dark top with a white floral pattern. A gold necklace with a circular pendant is visible. The background is a blurred brick wall with a white window frame.

Het geluk van Els van Weelie-Nijman:
‘Je bent gelukkig als je goed geworteld bent’

» ‘Wij komen soms te snel met geld aanzetten’ «

‘Geluk is geen doel, maar een gevolg. Schrijf dat maar op’, zegt Els van Weelie-Nijman. Samen met haar man had ze de avond voor ons gesprek nagedacht over wat geluk is. Ze werd bevestigd door de bijbelwoorden die ze deze morgen kreeg aangereikt vanuit Jesaja 43. ‘Welnu, dit zegt de Heer, die jou schiep, Jakob, die jou vormde, Israël: “Wees niet bang, want Ik zal je vrijkopen, Ik heb je bij je naam geroepen, je bent van Mij. Moet je door het water gaan – Ik ben bij je.”’

Geluk is volgens Els het gevolg van het feit dat God altijd bij je is. ‘Die zekerheid geeft mij rust en vrede. Daarom ben ik gelukkig.’ Els werkte enkele jaren als fysiotherapeut in Nederland en vertrok in 1986 naar Zuid-Afrika om daar hetzelfde werk te doen. In de jaren ‘90 ging ze leidinggevende functies bekleden. Ze werd hoofd van de afdeling fysiotherapie van een regionaal ziekenhuis en later hoofd van de fysiotherapie-dienst in de provincie Limpopo. Toen ze twintig jaar geleden werd aangesteld als directeur van World Servants, keerde ze terug in Nederland en streek neer in de buurt van Wolvega.

In haar werkzame leven is ze dus altijd bezig geweest met de bevordering van het welzijn van anderen. Het leerde haar diepe levenslessen. ‘In westerse ogen ontbreekt er vaak een heleboel in bijvoorbeeld Afrika en weten wij wel hoe iets anders moet. Maar dat is niet goed doen, dat is niet het geluk en het welzijn van anderen voor ogen hebben.’ Zij leerde de holistische benadering van hulpverlening kennen, waarbij de hele mens in beeld komt en gezien wordt. Bij die benadering luister je allereerst en stel je goede vragen. Els draagt deze benadering graag uit en kent daarbij grote waarde toe aan het bevorderen van sterke wortels. ‘In Psalm 92 staat dat Gods volgelingen zullen groeien en bloeien als palmbomen. Als je ooit een palmboom hebt gezien, dan weet je

dat die groot kan worden, oud en kaarsrecht. Maar dat gebeurt niet zomaar, dat kan alleen maar als een palmboom goed geworteld is. Dat heeft alles te maken met onder andere een goede bedding, warmte en water.’

Gods goedheid

Het is een mooie metafoor voor een gelukkig leven, vindt ze. ‘Als mens ben je gelukkig als je goed geworteld bent in het levende water.’ Een goed wortelstelsel is volgens haar ook van belang bij de kijk op hulpverlening. ‘We komen soms te snel met geld en materialen aanzetten. Maar voordat mensen goed geworteld zijn, kan het nooit een duurzaam en gelukkig project worden. Zo werkt God zelf ook niet. Hij lost onze problemen niet meteen op.’ Els lacht, want ook voor haarzelf geldt dat zorg voor de wortels van essentieel belang is. ‘Ik probeer in alles wat ik doe altijd eerst het koninkrijk van God te zoeken en als dat lukt, ervaar ik momenten van hemels geluk. Maar dat is dan een gevolg van Gods goedheid die ik ervaren heb.’ Ze woont gelukkig in het Friese land, al kijkt ze ook met verlangen vooruit. ‘Veel van ons werk in Gods koninkrijk op aarde heeft te maken met de strijd tegen de grote tegenstander, maar die tegenstander is straks verdwenen. Wat zal het dan mooi zijn.’

MAARTEN BOERSEMA IS FOTOGRAAF,
TEKSTSCHRIJVER EN PREDIKANT

Talent komt tot bloei

Purity Syombua Kitivui kon door ondersteuning van Edukambani naar de middelbare school en de universiteit. Nu is ze leraar en wil ze kinderen helpen om verder te komen. Ze vertelt haar verhaal.

Mijn naam is Purity Syombua Kitivui. Ik ben de jongste in een gezin met negen kinderen. Mijn vader was en is boer, hij verbouwt eten dat we zelf opeten, niet voor de verkoop. Het was nauwelijks genoeg voor ons eigen gezin. Mijn moeder is overleden aan kanker toen ik in de eerste klas zat.

Ik ging naar school in het dorp, drie kilometer van waar we wonen. Mijn belangrijkste motivatie hiervoor kwam van mijn leraren, die me er steeds aan herinnerden: jij redt het wel.

Mijn oudere zusjes trouwden tussen hun twaalfde en hun achttiende, vanwege de extreme armoede. In de laatste klas van de lagere school deed ik het heel goed, en kreeg ik een beurs van Ganspro (NGO in Kenia, zusterorganisatie van Edukambani). Ik was er zo blij mee, het was ongelooflijk en een droom die uitkwam!

Ik ging naar St. Angela's middelbare meisjesschool, waar ik ook goede resultaten haalde. Daarna werd ik toegelaten aan de Universiteit van Embu. Ik deed een Bachelor in Onderwijs, om precies te zijn om leraar Engels en Literatuur te worden. Mijn grootste motivator was mijn leraar Engels. Hij maakte dat ik echt van het vak ging houden.

Ik ben nu zelf leraar, alleen nog niet in dienst van de overheid, wat een stabielere baan zou zijn. Ik zou graag verder willen studeren, en wat nog belangrijker is, kinderen helpen om verder te komen in het leven, net zoals ik zelf geholpen ben.

Ik ben dankbaar voor het werk van Ganspro en de donateurs, zij hebben me de kans gegeven. Moge God Ganspro zegenen, zodat zij door kunnen gaan met de levens van kansarme jongens en meisjes in Ukambani aan te raken.

Ook jij kunt Keniaans talent tot bloei laten komen.

Bid voor het werk in Kenia en maak je gift over op bankrekeningnummer
NL90 INGB 0003 1864 02
 t.n.v. Edukambani

Meer informatie: www.edukambani.nl

geluk
IN BEELD

ZING, VECHT, HUIL, BID, LACH,
WERK EN BEWONDER

In gesprek over geluk

In deze special belichten we het thema geluk van meerdere kanten. Wat is geluk eigenlijk? Hoe wordt er in de samenleving gesproken over geluk? Wat is een christelijke kijk op geluk? En hoe bepalen geloof en geluk onze toekomstvisie? In beschouwingen, interviews, portretten en bijbelstudies hebben we het thema ingekleurd.

Uit deze rijkdom aan woorden en beelden kun je putten om met je kring of kleine groep in gesprek te gaan over geluk. We hopen je met deze handreiking te helpen om enkele bijeenkomsten in te vullen. Kies per onderdeel een element en breng daarmee lijn aan in het gesprek.

>> **Om gelukkig te worden, moest ik eerst machteloos zijn** <<

Verkenning

1. Wanneer ben jij gelukkig?

🕒 Duur: 20 minuten

Vind je deze vraag te groot? Kies dan voor een specifiek moment waarop jij je gelukkig voelde: Wat zag, hoorde, dacht, rook of voelde je toen?

Tip: Pak de portretten van de zes gelukzoekers in dit nummer erbij. In wie herken jij je? Wat vind je mooi en inspirerend?

2. Wat is geluk?

🕒 Duur: 15 minuten

Kies drie woorden die volgens jou te maken hebben met geluk. Kijk daarbij ook naar de beeldpagina voor in het magazine. Heb je in het magazine ook definities van geluk gevonden? Welke dan?

3. Welke quote spreekt jou het meeste aan? Waarom?

🕒 Duur: 20 minuten

- 'Als ik zou weten dat Christus morgen zou terugkomen, dan zou ik vandaag nog hard aan het werk gaan. Het maakt me gelukkig om er te mogen zijn voor de kwetsbaren in deze wereld.' (ZOA medewerker Joop Teeuwen over geluk, pagina 59)
- 'Geluk betekent dat je wordt zoals God je bedoeld heeft.' (kapelaan Teun Warnaar, pagina 46)
- 'Hemels geluk is zwaar bevochten geluk.' (Catharinus van den Berg, pagina 28)

Verdieping

1. Moeten we het nu wel hebben over geluk?

⌚ Duur: 30 minuten

Het is een vraag die bij de redactie tijdens het maken van dit nummer telkens weer opkwam.

Wat vind jij? Is het belangrijk om na te denken over geluk en gelukkig worden of zijn? Welke vragen komen er dan op? Lees de bijdrage van Loïs van Bruggen op pagina 64. Herken jij jezelf in wat zij schrijft over je happy place.

2. Geluk als geschenk

⌚ Duur: 30 minuten

'We moeten sowieso af van het idee dat we verantwoordelijk zijn voor ons eigen geluk. Genot kan je kopen, geluk niet.' (Willem Maarten Dekker, pagina 16) Geluk zoeken kan snel iets maakbaars krijgen. Terwijl je juist in het zoeken kunt ontdekken dat het niet gaat om maken of doen, maar om vinden en ontvangen. Wolter Rose (pagina 52) en Agnes Huizenga (pagina 61) zeggen er het volgende over:

- 'Wat mij betreft zeggen we het elke dag van de week, tegen jezelf, tegen elkaar: 'Laten we God aanbidden.' Niet om andere stemmingen en ervaringen weg te duwen, maar om ruimte te creëren voor alles wat zich afspeelt tussen het eerste en het laatste woord van die bekende reeks van woorden die Ramses Shaffy ons aanreikt: Zing, vecht, huil, bid, lach, werk en bewonder. Als je dat doet, dan is het aardse leven goed. Dat is uitiem geluk.'
- Bij de theologie van het koninkrijk gaat het 'om shalom, om heelheid. Dat God shalom brengt op alle terreinen van het leven' 'De shalom van God gebeurt al vandaag, niet alleen na dit leven. Lucas schrijft dat de Geest van de Heer op ons rust om aan de armen het goede nieuws te brengen, aan

» De lichtstralen van hemels geluk schijnen nu al <<

gevangenen vrijlating en nog een paar dingen. En dan staat er, met een verwijzing naar Jesaja: om een genadejaar van de Heer uit te roepen. Alsof hij zeggen wil: kijk eens, het gebeurt nu. Het genadejaar is er nu en is er ook nog niet. Want vaak is het dikke prut in ons leven, dat hoort er helemaal bij. Maar het geluk is er ook, de lichtstralen van hemels geluk schijnen nu al. Dat maakt het leven tot een eenheid.'

In hun bijdragen vallen twee woorden nogal op: oefenen (Rose) en bloeien (Huizenga). Spreek met elkaar door over deze termen. Wat vraagt dit van jou en van jullie?

3. Gelukkig de gewenste mens

⌚ Duur: 30 min.

Dat is de titel van de beschouwing van Evert Jan Ouweneel aan het begin van dit nummer. Wat vind je van deze titel? Wanneer ben je gewenst? En wat zegt 'gewenst zijn' over (je beeld van) God en je medemens?

Lees de zaligsprekingen in Matteüs 5:1-16. Heb je meerdere vertalingen bij de hand? Gebruik er dan verschillende. Neem de tijd om erbij stil te staan, voordat je verder in gesprek gaat.

- Welk gevoel overheerst bij jou na het lezen van deze woorden?
- 'In de zaligsprekingen feliciteert Jezus zijn volgelingen met alle geluk van de wereld', zegt Rob van Houwelingen (pagina 34). Lees deze pagina met elkaar. Is geluk realiteit of toekomstmuziek? Of misschien wel allebei?

Afsluiting

1. (Toekomst)muziek

⌚ Duur: 20 minuten

In welke muziek klinkt volgens jou écht geluk (of verlangen naar geluk) door? Vertel het elkaar en maak van wat iedereen inbrengt een gezamenlijke playlist.

2. Geluk gewenst!

⌚ Duur: 15 minuten

Schrijf voor elkaar een gelukwens of zaligspreking. Welke houding of karaktereigenschap zie je bij de ander en hoe kan deze tot zegen zijn in het koninkrijk van God?

3. Geluk als opdracht

⌚ Duur: 15 minuten

Als geluk als genade is, zoals Willem Maarten Dekker stelt, dan hebben we wat uit te delen! Bedenk wat je als kring of gemeente kunt weggeven, zodat jullie geluk zichtbaar en tastbaar wordt voor een ander. Zet je ideeën om in actie.

ADVERTENTIE

GlobalRize
ZENDING VIA INTERNET

ONTVANG
GRATIS
WEET
KALENDER*

Jezus vinden en volgen

GlobalRize is actief in meer dan 30 talen.
Helpt u mee om iederéén in zijn/haar
eigen taal te bereiken?

Word vriend van GlobalRize en ontvang gratis de WEET kalender.
Zo kunnen wij wereldwijd het evangelie vertellen.

Vrienden helpen ons wereldwijd het evangelie vertellen.

* actie geldt tot 1 december bij maandelijkse donatie van €5,-

Liever telefonisch vriend worden?

(0)525 795 002

globalrize.nl/najaarsactie

scan de QR-code met
uw mobiele telefoon

Illustratie: Annelies Vonk • www.kriebelsenkrabbels.nl

Erik Smit
pastor en therapeut

Ruimte voor jouw verhaal...

- Individuele therapie
- Relatietherapie (EFT)
- Pastorale counseling
- Rouw- en verliesbegeleiding

www.licht-vaardig.nl

Geef magazine OnderWeg cadeau

**Lezen jouw huiskringleden
OnderWeg al?** Geef een gratis
(digitaal) proefabonnement cadeau!

- 4 nummers gratis op de mat en/of lezen via onze eigen app.
- Toegang tot de website van magazine *OnderWeg*, met alle eerdere artikelen terug te vinden in het online archief.

onderwegonline.nl/gratis

>> COLOFON

OnderWeg is een inspirerend magazine voor christenen die God en de kerk liefhebben en midden in het leven staan. *OnderWeg* schrijft over relevante en actuele thema's voor christenen en bevat rubrieken over jeugdwerk, missionaire kerk-zijn en Bijbelstudie. *OnderWeg* ontstond in 2015 uit een samenvoeging van *Opbouw* en *De Reformatie*.

Redactie

Bram Beute, Jaap Cramer, Peter Hommes, Jannet de Jong, Leendert de Jong (hoofdredacteur), Pieter Kleingeld, Jordi Kooiman (webredacteur), Jacomine Oosterhoff (eindredacteur), Annelies Smouter (eindredacteur), Karel Smouter, Geranne Tamminga, Tineke Verhoeff (beeldredacteur thema), Rob van Houwelingen, Hans Schaeffer, Peter Strating, Hans Vel Tromp, Els Veurink (hoofdredacteur).

Redactieadres

Nocturnestraat 12, 7323 LC Apeldoorn,
redactie@onderwegonline.nl

Lezersservice

Voor abonnementen, adreswijzigingen, opzeggingen en bezorgklachten:
SPAbonneeservice, A. van Leeuwenhoekweg 34,
2408 AN Alphen aan den Rijn, 088-1102060,
administratie@onderwegonline.nl.

Abonnementen

Jaarabonnement Papier Plus: € 61,50

(studenten € 30,75/Europa
€ 102,00/buiten Europa € 135,00).

Halfjaarabonnement Papier Plus: € 33,00.

Digitaal abonnement via een app: € 39,50
(studenten € 19,75).

(Digitaal) Proefabonnement: drie maanden gratis.

Neem voor het afsluiten van een abonnement contact op met de lezersservice (zie hierboven) of vul uw aanvraag in op www.onderwegonline.nl/abonneren.
IBAN: NL89INGB0000404945 t.n.v.
Gereformeerde Persvereniging OnderWeg.

Bestuur Persvereniging OnderWeg

Ellie Huisman, Arie Liebeek, Aad Lootens,
Anko Oussoren, Henk Ruiter en Hillie van de
Streek.

Adverteren

Nico Postuma, 06-139 959 05,
adverteren@onderwegonline.nl,
www.onderwegonline.nl/adverteren.

Vormgeving

Bredewold Communicatievormgevers.
Rondweg 76, 8091 XK Wezep, 038-376 33 90,
onderweg@bredewold.nl, www.bredewold.nl.

Technische realisatie en druk

Zalsman B.V., Steinfurtstraat 1, 8028 PP Zwolle,
Postbus 1025, 8001 BA Zwolle, 038-467 00 70.

www.onderwegonline.nl

www.facebook.com/onderwegonline

www.twitter.com/onderwegonline

www.instagram.com/magazine_onderweg

Geloven is voor iedereen! Gods waarheid steeds opnieuw ontdekken doe je dan ook samen, jong en oud. Dat samen doen was nogal lastig in coronatijd. Maar gelukkig, we merken nu het weer kan een verheugend grote belangstelling om echt bij elkaar te komen voor club, kring en catechesegroep.

Groeien doe je samen

Uitgeverij Buijten & Schipperheijn biedt, samen met Kerkpunt, Micha Nederland en veel individuele auteurs allerlei materialen om samen aan de slag te gaan. Analoog en digitaal. Voor de allerkleinsten en voor volwassenen. Voor gewone bijzondere en voor extra bijzondere mensen. Voor enthousiaste gelovigen, voor twijfelaars en voor belangstellende ongelovigen.

Buijten & Schipperheijn Motief
Amsterdam

www.buijten-motief.nl – 020 - 524 10 10 – In de boekhandel

Voor meer informatie kunt u deze websites raadplegen:

- www.lerenindekerk.nl
- www.follow-up.nu
- www.geloof.nu
- www.buijten-motief.nl

VOOR DE JONGSTE KINDEREN

De Bijbel, het boek van Jezus Deze bijzondere kinderbijbel voor kinderen vanaf 4 jaar is er al een tijdje, maar blijft geliefd, omdat hij prachtig laat zien hoe de hele Bijbel vertelt van Jezus.

Joep en Jess Twee vriendjes, een jongetje en zijn knuffelbeest, beleven mooie avonturen, waarin ze van alles ontdekken over hun hemelse vader. De verhaaltjes rijmen, zodat ze gemakkelijk in het gehoor liggen. Gemaakt door **Lydia Kim-van Daalen** (tekst) en **Yeree Nam** (illustraties).

SPECIAAL is gebaseerd op Psalm 139. God heeft ons speciaal gemaakt!

WEES NIET BANG! vertelt dat God alles weet en voor alles zorgt. Daarom zijn we veilig bij Hem.

VOOR KINDEREN OP BASISCHOOLLEEFTIJD

Spoorzoeken Kinderen van 8-11 jaar ontdekken de grote lijnen en geschiedenis van de Bijbel. Door een prachtige tijdlijn en creatieve werkvormen vergroten ze hun Bijbelkennis.

De goede helper Tom en Eva worden dapper samen met de goede Helper. Dit boek laat in avontuurlijke verhalen aan kinderen zien hoe ze met de hulp van de Heilige Geest veerkracht kunnen leren. In de vijftien avonturen van Tom en Eva maken ze van alles mee en leren ze met tegenslagen omgaan. Geschreven door **Sanne Lingstuyl** en geïllustreerd door **Anne-Brechtje van de Geest**.

Kleur je wereld groen De schepping is prachtig! Genesis vertelt van alles over hoe God in zes fases de wereld heeft geschapen en alles wat daarin zit. Kinderen vinden het belangrijk om goed voor de schepping te zorgen en dit prachtige lees-, kijk- en doe-boek helpt ze om daar meer over

te weten te komen en om zelf aan de slag te gaan. Het boek is geschreven en geïllustreerd door **Theanne Boer**, **Linda Verholt** en **José Korsaan**. Een Michaboek.

VOOR TIENERS

Follow Up Een complete leeromgeving die jongeren aanspreekt en die catecheten ondersteunt.

Met *Follow Up* wordt door verschillende kerken binnen de GkV, NGK, CGK en PKN al jaren gewerkt en periodiek wordt deze methode vernieuwd. De leefwereld van jongeren verandert snel en de manier waarop we ze onderwijzen binnen de kerk ook. Het is belangrijk dat jongeren de dingen leren waar ze op dat moment aan toe zijn.

José Korsaan en **Corjan Matsinger** hebben het eerste deel van *Follow Up* opnieuw geschreven.

Het heet **GELOVEN IS...** Voor de jongeren is er een werkboek, **JOURNAL**, en voor de leiders/catecheten een **GIDS VOOR GIDSEN**. Ook is er een toolbox met leermiddelen.

Geloof.nu Methode voor geloofs- onderwijs. Bijbelstudie en geloofsleer ineen. Informatie op www.geloof.nu.

Belong Opgezet vanuit de vragen van tieners: Wie ben ik? Waar hoor ik bij? Hoe doe ik ertoe? Wat geloof ik zelf?

VOOR JONGVOLWASSENEN

Open Ontdekkend Bijbel lezen voor jongeren in twee delen: deel 1 Bijbelse personen, deel 2 Bijbelboeken.

Tafelgesprekken Een eigentijdse cursus over de weg van Jezus, geschreven door **Gert-Jan Roest**.

VOOR BIJZONDERE MENSEN

Bijzonder Een doos vol catechese-materiaal voor mensen met een verstandelijke beperking.

Joep en Jess gaan samen spelen.
Op het veldje, in het gras.
't Is al lekker warm nu buiten.
Dus ze kunnen zonder jas.

NIEUWE TESTAMENT

DE KERK ONTSTAAT

**Voedsel
pakketten
actie
HELP MEE!**

**Een winter
zonder eten
is een grens
te ver.**

**BIJSLUITER
ONDERWEG
23 OKTOBER 2021**

**KLIC HIER OM
DEZE BIJSLUITER
TE OPENEN.**

**Zending
over grenzen**

Hulp met een Boodschap

Kijk op

motief.buijten.nl

voor meer informatie
en leesfragmenten.

Boekengids

BIJSLUITER
ONDERWEG
23 OKTOBER 2021

**KLIC HIER OM
DEZE BIJSLUITER
TE OPENEN.**

Illustratie omslag
© Theresia Koelewijn

Buijten & Schipperheijn *Motief* – Amsterdam
020-524 10 10 – info@buijten.nl